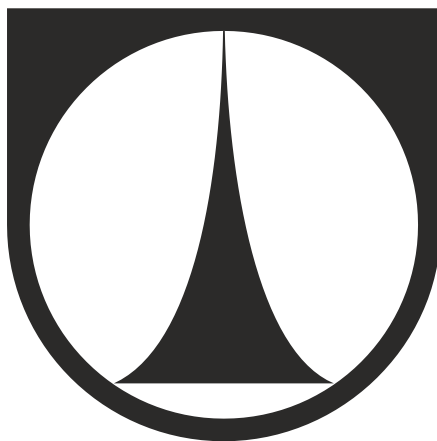

TECHNICKÁ UNIVERZITA V LIBERCI
Ekonomická fakulta

DIPLOMOVÁ PRÁCE

2013

Bc. Barbora Fantová

TECHNICKÁ UNIVERZITA V LIBERCI

Ekonomická fakulta

Studijní program: **N 6208 – Ekonomika a management**
Studijní obor: **Podniková ekonomika**

Ekonomické dopady vstupu ČR do EU na zemědělské podnikatelské subjekty Libereckého kraje

**The Economic Impacts of the CR's Accession to the EU on the
Agricultural Business Entities of the Liberec Region**

DP - EF - KEK - 2013 - 12

Bc. Barbora Fantová

Vedoucí práce: Ing. Iva Nedomlelová, Ph.D., katedra ekonomie

Konzultant: Ing. Robert Erlebach, CSc., místopředseda Agrární rady Libereckého kraje

Počet stran: 81

Počet příloh: 3

Datum odevzdání: 10. května 2013

TECHNICKÁ UNIVERZITA V LIBERCI

Ekonomická fakulta

Akademický rok: 2012/2013

ZADÁNÍ DIPLOMOVÉ PRÁCE

(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: **Bc. Barbora Fantová**
Osobní číslo: **E11000288**
Studijní program: **N6208 Ekonomika a management**
Studijní obor: **Podniková ekonomika**
Název tématu: **Ekonomické dopady vstupu České republiky do Evropské unie
na zemědělské podnikatelské subjekty Libereckého kraje**
Zadávací katedra: **Katedra ekonomie**

Z á s a d y p r o v y p r a c o v á n í :

1. Stanovení cílů práce, formulace výzkumných předpokladů, případně hypotéz
2. Teoretická charakteristika Evropské unie a společné zemědělské politiky EU
3. Charakteristika zemědělství Libereckého kraje, identifikace specifík
4. Analýza a zhodnocení vybraných ekonomických faktorů determinujících dopady vstupu ČR do EU na zemědělské podnikatelské subjekty Libereckého kraje
5. Formulace závěrů, ověření výzkumných předpokladů, případně hypotéz

Rozsah grafických prací:

Rozsah pracovní zprávy: **65 normostran**

Forma zpracování diplomové práce: **tištěná/elektronická**

Seznam odborné literatury:

FAJMON, H., et al. Současnost a budoucnost českého zemědělství v EU. 1. vyd. Praha: Centrum pro studium demokracie a kultury, 2010. 187 s. ISBN 978-80-7325-215-1.

LUKÁŠ, Z. a P. NEUMANN. Společná zemědělská politika EU. 1. vyd. Praha: VŠE, 2000. 139 s. ISBN 80-245-0064-7.

MAREK, D. a M. BAUN. Česká republika a Evropská unie. 1. vyd. Brno: Barrister & Principal, 2010. 227 s. ISBN 978-80-87029-89-3.

MOLLE, W. The Economics of European Integration: Theory, Practice, Policy. 5th ed. United Kingdom: Ashgate Publishing Group, 2006. ISBN 978-07-54648-12-3.

PELKMANS, J. European Integration: Methods and Economic Analysis. 2nd ed. Harlow: Pearson Education Ltd., 2001. ISBN 0-582-40486-X.

KROUPOVÁ, Z. a M. MALÝ. Analýza nástrojů zemědělské dotační politiky - aplikace produkčních funkcí. Politická ekonomie. Praha: Vysoká škola ekonomická v Praze, 2010, č. 6, s. 774-794. ISSN 0032-3233.

POKRIVČAK, J. a P. CIAIAN. Agricultural Reforms in Slovakia. Finance a úvěr - Czech Journal of Economics and Finance. Prague: Charles University, 2004, roč. 54, č. 9-10, s. 420-435. ISSN 0015-1920.

Elektronická databáze článků ProQuest (knihovna.tul.cz)

Vedoucí diplomové práce:

Ing. Iva Nedomlelová, Ph.D.

Katedra ekonomie

Konzultant diplomové práce:

Ing. Robert Erlebach

Regionální agrární rada Libereckého kraje, předseda

Datum zadání diplomové práce: **31. října 2012**

Termín odevzdání diplomové práce: **4. května 2013**

doc. Dr. Ing. Olga Hasprová
děkanka

prof. Ing. Jiří Kraft, CSc.
vedoucí katedry

V Liberci dne 31. října 2012

Prohlášení

Byla jsem seznámena s tím, že na mou diplomovou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, zejména § 60 – školní dílo.

Beru na vědomí, že Technická univerzita v Liberci (TUL) nezasahuje do mých autorských práv užitím mé diplomové práce pro vnitřní potřebu TUL.

Užiji-li diplomovou práci nebo poskytnu-li licenci k jejímu využití, jsem si vědoma povinnosti informovat o této skutečnosti TUL; v tomto případě má TUL právo ode mne požadovat úhradu nákladů, které vynaložila na vytvoření díla, až do jejich skutečné výše.

Diplomovou práci jsem vypracovala samostatně s použitím uvedené literatury a na základě konzultací s vedoucím diplomové práce a konzultantem.

V Liberci dne 10. května 2013

Bc. Barbora Fantová

Poděkování

Tímto bych ráda poděkovala vedoucí své diplomové práce Ing. Ivě Nedomlelové, Ph.D. a mému konzultantovi Ing. Robertu Erlebachovi, CSc. Oběma za odborné vedení, podnětné rady a připomínky při zpracování této diplomové práce. Děkuji.

Anotace

Diplomová práce hodnotí, jak změny vyvolané vstupem České republiky do Evropské unie ovlivnily vývoj zemědělství Libereckého kraje a zejména pak, jaké měly tyto změny na zemědělské podnikatelské subjekty dopady ekonomické. Vstup do unie znamenal přijetí společné zemědělské politiky, jejíž charakteristiku a principy práce nastiňuje. Pozornost je také věnována specifikům pro zemědělskou činnost kraje včetně socioekonomické a fyzicko-geografické charakteristiky. V nosné části se práce zabývá analýzou hrubé přidané hodnoty, hospodářského výsledku, ekonomických ukazatelů efektivnosti, výsledné produkce odvětví a dalších. Tyto ukazatele hrají důležitou roli při naplnění cíle této diplomové práce, kterým je prokázat, že tyto ekonomické dopady doposud měly pozitivní vliv na výsledky zemědělských podniků. V práci jsou dále analyzovány a charakterizovány oblasti zaměstnanosti, podnikové struktury a struktury rostlinné i živočišné produkce, kterých se také integrace do unie dotkla a samozřejmě je zde věnována podkapitola dotačním prostředkům plynoucím do zemědělského odvětví.

Klíčová slova

dotační podpory, Evropská unie, Liberecký kraj, společná zemědělská politika, zemědělství

Annotation

This diploma thesis evaluates how changes caused by the Czech Republic's accession to the European Union influenced the development of agriculture of the Liberec Region, particularly economic impacts on agricultural business entities. Entry into the Union meant acceptance of the Common Agricultural Policy, its characteristics and principles the work outlines. Attention is also paid to the specifics of the farming in region, including socio-economic and geographical characteristics. In the main part the thesis deals with the analysis of gross value added, profit, economic efficiency indicators, production and others. All this indexes are substantive for the fulfillment of the objectives of this thesis which is to prove positive economic impacts on the results of agricultural business entities. In the work are also analyzed and characterized themes of employment, corporate structures and plant and animal production, which are also touched by integration into the EU. The subchapter also deals with grants flowing into the agricultural sector.

Key Words

Agriculture, Common Agricultural Policy, European Union, grants, Liberec Region

Obsah

Obsah	9
Seznam zkratk.....	11
Seznam tabulek.....	13
Seznam obrázků.....	14
Úvod	15
1 Evropská unie a společná zemědělská politika	18
1.1 Historie a obecná fakta o EU	18
1.2 Společná zemědělská politika EU.....	20
1.2.1 Podstata a principy fungování SZP.....	21
1.2.2 Financování SZP	23
1.2.3 Budoucnost SZP	25
2 Charakteristika Libereckého kraje	27
2.1 Vymezení oblasti	27
2.2 Fyzicko-geografická charakteristika.....	28
2.3 Socioekonomická charakteristika	29
2.3.1 Obyvatelstvo	29
2.3.2 Ekonomická aktivita a nezaměstnanost	30
2.3.3 Ekonomické subjekty.....	30
2.3.4 Makroekonomické ukazatele	31
2.4 Charakteristika předpokladů pro zemědělskou činnost	31
2.4.1 Méně příznivé oblasti pro zemědělce (LFA)	31
2.4.2 Cena zemědělské půdy.....	33
2.4.3 Zemědělské výrobní oblasti	34
2.4.4 Využití ploch.....	35
3 Efekty vstupu ČR do EU na zemědělské podniky	37
3.1 Zaměstnanost v zemědělství	37
3.2 Ekonomické ukazatele výkonnosti odvětví	40
3.2.1 Zemědělská produkce, HPH, ČPH/AWU.....	40
3.2.2 Náklady, výnosy, hospodářský výsledek.....	42

3.3 Zemědělské podnikatelské subjekty a půda kraje	45
3.4 Vybrané finanční a ekonomické ukazatele	48
3.4.1 Ukazatel zadluženosti	48
3.4.2 Ukazatel likvidity	49
3.4.3 Ukazatele produktivity	50
3.4.4 Ukazatel rentability	51
3.5 Podpory a dotace agrárního sektoru.....	52
3.5.1 Přímé platby SAPS a Top-Up	57
3.5.2 Agroenvironmetnální opatření	59
3.5.3 Méně příznivé oblasti LFA	59
3.6 Zemědělská produkce	61
3.6.1 Rostlinná výroba	61
3.6.2 Živočišná výroba.....	64
4 Návrhy možností budoucího rozvoje	66
Závěr	69
Seznam použité literatury	72
Seznam příloh	78
Příloha A Dotační program PRV ČR 2007-2013	79
Příloha B Vývoj zemědělské produkce kraje	80
Příloha C Vývoj zemědělské produkce kraje	81

Seznam zkratk

AEO	Agroenvironmetnální opatření
AWU	Annual Work Unit (roční pracovní jednotka)
BPEJ	Bonitovaná půdně ekologická jednotka
ČPH	Čistá přidaná hodnota
ČR	Česká republika
ČSÚ	Český statistický úřad
€	Euro
EAFRD	Evropský zemědělský fond pro rozvoj venkova
EAGF	Evropský zemědělský záruční fond
EAGGF	Evropský orientační zemědělský záruční fond
EHS	Evropské hospodářské společenství
ESUO	Evropské společenství uhlí a oceli
EU	Evropská unie
EUROATOM	Evropské společenství pro atomovou energii
HDP	Hrubý domácí produkt
HPH	Hrubá přidaná hodnota
HRDP	Horizontální plán rozvoje venkova
ISCO	International Standard Classification of Occupations
ISPV	Informační systém o průměrném výdělku
Kč	Koruna česká
KES	Koeficient ekologické stability
KZAM	Klasifikace zaměstnání
LFA	Less Favoured Area (méně příznivé oblasti)

Mze	Ministerstvo zemědělství
NH	Národní hospodářství
OP RVMZ	Operační program rozvoj venkova a multifunkční zemědělství
PHM	Pohonné hmoty a maziva
PRV	Program rozvoje venkova
SAPS	Single Area Payment Scheme (Jednotná platba na plochu zemědělské půdy)
SOT	Společná organizace trhu
SZIF	Státní zemědělský intervenční fond
SZP	Společná zemědělská politika
TTP	Trvalé travní porosty
TUL	Technická univerzita v Liberci
VDJ	Velká dobytčí jednotka

Seznam tabulek

Tabulka 1: Rozdělení dotačních plateb v ČR a jejich výše pro rok 2012	25
Tabulka 2: Počet a hustota obyvatel Libereckého kraje	29
Tabulka 3: Výměry LFA dle jednotlivých okresů v Libereckém kraji	32
Tabulka 4: Medián hrubé měsíční mzdy v Libereckém kraji	39
Tabulka 5: Produkce zemědělského odvětví v Libereckém kraji v mil. Kč.....	41
Tabulka 6: Hrubá přidaná hodnota v Libereckém kraji v mil. Kč v tržních cenách	42
Tabulka 7: Vývoj hospodářského výsledku Libereckého kraje v letech 2001-2010.....	44
Tabulka 8: Podíl nákladů na výnosech vybraných zemí v letech 2003 - 2008	44
Tabulka 9: Struktura zemědělských podnikatelských subjektů v Libereckém kraji	45
Tabulka 10: Bilance zemědělské půdy v Libereckém kraji.....	46
Tabulka 11: Rozdělení půdy kraje dle typu obhospodařování	47
Tabulka 12: Počet podniků dle kategorií rozlohy obhospodařované plochy.....	47
Tabulka 13: Míra celkové zadluženosti.....	49
Tabulka 14: Běžná likvidita.....	49
Tabulka 15: Podklady a výpočty ukazatelů produktivity	50
Tabulka 16: Rentabilita podniků Libereckého kraje	51
Tabulka 17: Vývoj jednotlivých dotačních programů České republiky.....	53
Tabulka 18: Přehled čerpaných dotačních prostředků v kraji v letech 2004-2011	54
Tabulka 19: Vývoj platby SAPS na 1 ha zemědělské půdy v ČR v letech 2004 - 2012	57
Tabulka 20: Vývoj platby Top-Up v ČR v letech 2004 - 2011	58
Tabulka 21: Index závislosti na dotacích vybraných zemí v letech 2003 - 2008.....	61
Tabulka 22: SWOT analýza zemědělství Libereckého kraje	66
Tabulka 23: Dotační program PRV ČR na období 2007 - 2013	79
Tabulka 24: Vývoj osevních ploch v Libereckém kraji v letech 1999 - 2012.....	80
Tabulka 25: Vývoj sklizně zemědělských plodin Libereckého kraje v letech 2000 - 2012	80
Tabulka 26: Vývoj hektarových výnosů v Libereckém kraji v letech 2000 – 2012.....	81
Tabulka 27: Vývoj počtu chovaných hospodářských zvířat Libereckého kraje v letech 1993 – 2012	81

Seznam obrázků

Obrázek 1: Symboly evropské unie – vlajka, euromince a eurobankovky	19
Obrázek 2: Vývoj přímých plateb z EU pro ČR a další státy EU-12	24
Obrázek 3: Liberecký kraj – rozčlenění dle okresů a umístění v rámci ČR.....	27
Obrázek 4: Podíl výměry oblastí LFA Libereckého kraje.....	33
Obrázek 5: Bonita zemědělské půdy Libereckého kraje od 1. 1. 2013	34
Obrázek 6: Půdní skladba Libereckého kraje a ČR.....	35
Obrázek 7: Počet zaměstnanců a podíl zaměstnanosti v zemědělství, lesnictví a rybolovu Libereckého kraje v letech 1993 - 2011	38
Obrázek 8: Schematické rozdělení zemědělské produkce.....	41
Obrázek 9: Vývoj hlavních nákladů zemědělců Libereckého kraje	43
Obrázek 10: Vývoj nákladů na jednotku produkce a vývoj zemědělské produkce Libereckého kraje v letech 2001 – 2011.....	43
Obrázek 11: Vývoj dotačních prostředků v Libereckém kraji	56
Obrázek 12: Procentuální podíl jednotlivých dotačních opatření v Libereckém kraji	57
Obrázek 13: Vývoj osevních ploch v Libereckém kraji 1999-2012.....	62
Obrázek 14: Vývoj sklizně hlavních plodin Libereckého kraje v letech 2000-2012	63
Obrázek 15: Vývoj počtu kusů hospodářských zvířat Lib. kraje v letech 1993 - 2012.....	64
Obrázek 16: Označení a loga jednotlivých ocenění regionálních potravin	68

Úvod

Zemědělství je tradiční odvětví zabezpečující produkci rostlinných a živočišných komodit a je nedílnou součástí národního hospodářství každého státu. Zabezpečuje jednak obživu obyvatel, ale mimo to v dnešní době také klade důraz na rozvoj venkova, ekologii, zachování krajinného rázu, či se využívá v oblasti energií. Ačkoliv v posledních letech klesá podíl zemědělského odvětví na tvorbě hrubého domácího produktu ve většině z vyspělých států, je jeho úloha nezastupitelná. Strategickou důležitost zemědělství si dnes uvědomuje řada světových organizací a Evropská unie (EU) není výjimkou.

První kroky v nadnárodním řešení zemědělské problematiky se začaly v Evropě budovat po druhé světové válce. Nedostatek surovin pro výrobu základních potravin v poválečných zemích s sebou přinesl řadu jednání, jež byla základem pro vytvoření Evropského hospodářského společenství v 50. letech. To později položilo základy pro dnes nejdůležitější evropský dokument týkající se zemědělství – společnou zemědělskou politiku. Jejímí hlavními cíly bylo zajištění potravinové soběstačnosti, zvýšení produkce a životní úrovně zemědělských pracovníků. Společná zemědělská politika, ač v čase prošla mnoha reformami, je podstatným nástrojem v určování směru zemědělství dodnes.

Když v květnu roku 2004 vstoupila Česká republika (ČR) do Evropské unie, musel se zemědělský sektor této zemědělské politice přizpůsobit. Pro české zemědělství to tak byla další podstatná změna v posledních desetiletích, společně se změnami politických režimů, jež měla na odvětví velký dopad. Vstup do EU také otevřel hospodářský trh unie, čímž vzrostla zahraniční konkurence, či vešla v platnost řada závazných legislativních opatření. S těmito všemi aspekty se musel zemědělský sektor vyrovnat, ať už s pozitivním či negativním dopadem.

Podstatou této diplomové práce je analyzovat dopady vstupu ČR do EU, respektive dopady aplikace společné zemědělské politiky na zemědělské podniky Libereckého kraje. Hlavní analyzovanou oblastí těchto podniků je oblast ekonomická, kdy je provedeno vyhodnocení vývoje a tendencí vybraných ekonomických ukazatelů za dobu unijního členství. Vedlejším analyzovaným prvkem je dále struktura zemědělské produkce, jelikož je s ekonomickými výsledky přímo spjata a vstupem do EU výrazně ovlivněna.

Hlavním cílem této diplomové práce je prokázat pozitivní vliv na ekonomickou situaci zemědělských podniků Liberecka vstupem ČR do EU, respektive aplikací společné zemědělské politiky. K prokázání tohoto předpokladu dopomůže analýza vybraných ekonomických veličin, kterými jsou produkce, hrubá přidaná hodnota, hospodářský výsledek apod. Neméně důležitá bude také analýza vybraných finančních a ekonomických ukazatelů, jejichž pomocí bude možné zhodnotit finanční zdraví podniků za sledované období.

V práci dále budou zpracovány dílčí cíle, kterými jsou:

- potvrzení nebo vyvrácení předpokladu pozitivního dopadu efektu vstupu do EU na zaměstnanost v zemědělském sektoru,
- analýza dopadů v důsledku možnosti čerpání dotačních prostředků z fondů EU a prokázání, zda existuje souvislost mezi zlepšením hospodářských výsledků podniků a čerpáním dotací,
- analýza a ověření existence změn ve struktuře rostlinné a živočišné výroby na základě přijetí společné zemědělské politiky.

Pro uvedení do problematiky je první kapitola práce věnována charakteristice Evropské unie a zejména pak charakteristice společné zemědělské politiky udávající směr v řízení zemědělského sektoru a je jednou z nejdůležitějších unijních politik. Pro zásadní důležitost politiky jí je zde věnováno několik podkapitol z pohledu historického vývoje, principu fungování a způsobu financování. Dále také nastiňuje budoucnost politiky, kterou se bude ubírat v novém programovacím období od roku 2014.

Druhá kapitola se zabývá charakteristikou sledované oblasti, tedy Libereckého kraje, ať už z hlediska fyzicko-geografického či socioekonomického, jež shrnuje přehled hlavních ekonomických ukazatelů. V této kapitole jsou také zkoumány předpoklady pro zemědělskou činnost kraje z krajinného a půdního hlediska.

Třetí kapitola se věnuje již zmíněným efektům vstupu ČR do EU na podniky Liberecka a to hned dle několika parametrů. Vyhodnocena je např. zaměstnanost v sektoru, výkonnost odvětví, náklady, výnosy a hospodářský výsledek či finanční a ekonomické ukazatele zadluženosti, likvidity, produktivity atd. Důležitými podkapitolami jsou také

dotační podpory sektoru s charakteristikou hlavních pro Liberecký kraj, a stejně tak podkapitola, která se věnuje změnám v zemědělské produkci kraje. Ta bere v potaz legislativní předpisy a ostatní vlivy, jež za změnami ve struktuře rostlinné a živočišné výroby stojí. Na tuto kapitolu navazuje kapitola čtvrtá, jež zmiňuje případné možnosti v budoucím vývoji a příležitostí zemědělství kraje.

Poslední kapitolou je závěr, který shrnuje zjištěné poznatky a fakta, tedy dopady na zemědělské podnikatelské subjekty Libereckého kraje, které nastaly aplikací společné zemědělské politiky.

Hlavními zdroji informací v první kapitole byly zejména informační materiály Evropské unie, a také internetové stránky věnované EU vedené Vládou České republiky. Stěžejní publikací o společné zemědělské politice byla zejména publikace Fojtíkové a Lebiedzika (2008).

Pro charakteristiku Libereckého kraje byly využity zejména data z Českého statistického úřadu (ČSÚ), ať už v knižní či databázové podobě.

K získání informací o vývoji vybraných ukazatelů zpracovaných v kapitole 3 sloužily tři hlavní elektronické zdroje – statistická data Českého statistického úřadu zejména pro podkapitoly produkce, data z Informačního systému o průměrném výdělku pro analýzu zaměstnanosti a mezd a data ze zemědělské datové účetní sítě FADN CZ pro analýzu hospodářského výsledku či nákladů. Všechny tyto zdroje poskytují data za uplynulé roky a v práci byly využívány pro zjišťování vývojových trendů a změn v jednotlivých oblastech za sledované období. K těmto trendům byla následně vytvořena deskripce doplněná o dedukci možných příčin, ať už čerpáním z odborné literatury či aplikováním vlastních poznatků. Pro interpretaci získaných výsledků jsou některé charakteristiky znázorněny pomocí grafů.

Napříč celou prací byly dále využívány články z databáze ProQuest, publikace a internetové stránky Ministerstva zemědělství (Mze) či stránky Státního zemědělského intervenčního fondu (SZIF). Cenné informace k daným tématům také poskytl konzultant této práce Ing. Robert Erlebach, CSc., místopředseda Agrární rady Libereckého kraje.

1 Evropská unie a společná zemědělská politika

Dne 1. května roku 2004 se Česká republika oficiálně stala členským státem Evropské unie. Unie, jejíž snahou je sjednocení zemí evropského kontinentu a vytvoření ojedinělého hospodářského a politického společenství.

1.1 Historie a obecná fakta o EU

Formování dnešní podoby EU je dlouhodobým procesem. Jako jeho základ lze brát založení tří evropských společenství, a to Evropského společenství uhlí a oceli (ESUO), Evropského hospodářského společenství (EHS) a Evropského společenství pro atomovou energii (EUROATOM). Všechna tato společenství byla založena v padesátých letech dvacátého století a sdružovala šest členských států - Belgie, Francii, Itálii, Lucembursko, Německo a Nizozemsko, a jednalo se o nadstátní organizace s nadstátními pravomocemi, snažící se o upevnění hospodářské spolupráce v jednotlivých odvětvích. Společenství byla smluvně upravena a smlouvy považovány za zakládající, neboli tvořící základ rozvoje integračních procesů [1].

Evropská integrace pokračovala dále a v roce 1993 byly zakládající smlouvy novelizovány přijetím dalších dvou významných smluv. Jednalo se o Smlouvu o založení Evropského společenství a Smlouvu o Evropské unii. Tyto smlouvy rozšiřují spolupráci do dalších oblastí, od dopravní politiky po vzdělání, kulturu či zdravotnictví. Vytváří vztahy mezi členskými zeměmi, a také zahrnují předpoklady pro hospodářskou a měnovou unii, společnou zahraniční a bezpečnostní politiku EU a spolupráci v oblasti spravedlnosti a vnitřních věcí. V roce 1993 byla podepsána Amsterdamská smlouva definující čtyři nové cíle EU, roku 2003 vstoupila v platnost Smlouva z Nice stanovující principy fungování evropských institucí, a 1. prosince 1999 vstoupila v platnost Lisabonská smlouva. Lisabonská smlouva pozměňuje a doplňuje zakládající smlouvy a obsahuje odkaz na neméně důležitý dokument - Listinu základních práv a svobod, shrnující osobní, občanská, sociální, politická a ekonomická práva občanů EU. Veškeré tyto písemnosti fungují na základě dobrovolného a demokratického souhlasu všech členských zemí a Evropská unie se jimi řídí dodnes [1 s. 15-18].

Výše zmíněné právně závazné smlouvy musejí kromě členských států dodržovat i orgány EU. Jedná se o několik orgánů, které se vzájemně doplňují, ať už *řídících* (Evropská komise a Rada EU zasedající v Bruselu, Evropský parlament zasedající ve Štrasburku), *kontrolních a poradních* (Soudní dvůr EU nacházející se v Lucemburku, Účetní dvůr, Hospodářský a sociální výbor, Výbor regionů), či *finančních* (Evropská centrální banka se sídlem ve Frankfurtu nad Mohanem, Evropská investiční banka sídlící v Lucemburku) [1 s. 19].

V roce 1993 se orgánům EU a členským státům povedl velký počin v podobě vytvoření jednotného trhu, neboli trhu, ze kterého jsou odstraněny technické, právní, regulativní či kulturní překážky. Tím je usnadněn volný pohyb zboží, osob, služeb a kapitálu v rámci celé Unie. Ta má v současné době 27 členských zemí, jimiž jsou: Německo, Francie, Itálie, Belgie, Nizozemsko, Lucembursko, Velká Británie, Irsko, Dánsko, Řecko, Španělsko, Portugalsko, Rakousko, Švédsko, Finsko, Česká republika, Estonsko, Kypr, Litva, Lotyšsko, Maďarsko, Malta, Polsko, Slovensko, Slovinsko, Bulharsko a Rumunsko.

EU používá několik oficiálních symbolů (viz obrázek 1) a těmi hlavními jsou:

- **Evropská vlajka:** kruh dvanácti zlatých hvězd na modrém podkladu, představující jednotu evropského lidu, používaná od roku 1986.
- **Evropská hymna:** od roku 1985 jako svůj hudební symbol používá EU závěrečnou větu *Deváté symfonie* Ludvíka Van Beethovena, zhudebněnou *Ódu na radost*.
- **Den Evropy:** dne 9. května se oslavuje Den Evropy, neboť právě 9. května 1950 byly Robertem Schumanem poprvé představeny idey, ze kterých vzešla Evropská unie.
- **Evropská měna:** tzv. Euro je společnou měnou EU a je postupně zaváděna některými členskými státy. Obsahuje euromince i eurobankovky a do oběhu byla uvolněna 1. ledna 2002 [2].

Obrázek 1: Symboly evropské unie – vlajka, euromince a eurobankovky

Zdroj: www.euroskop.cz

Vstupem do Evropské unie se členské země, mimo jiné, musí vypořádat i s implementací pravidel a standardů závazných pro činnost EU. Zde se zejména jedná o přizpůsobení se společným politikám celého uskupení, kde jednotlivé politiky jsou jedním z nástrojů pro spolupráci v daných oblastech. Zásah do politik členských států je zpravidla adekvátní k míře rozvoje dané země, v některých případech si vyžaduje zavedení politik zcela nových, v jiných je třeba pouze přizpůsobení stávajících národních politik pravidlům EU [3]. Pravomoci členských států vůči těmto politikám jsou pak přesně dané, některé jsou plně v kompetenci EU, jiné podléhají kompetenci společné a další jsou v pravomoci daných států pouze s doplňující kompetencí EU. Tyto politiky jsou aplikovány v mnoha oblastech, ať už se jedná o životní prostředí, zaměstnanost a sociální věci, bezpečnostní politiku, zahraniční politiku, či zemědělství. Právě politika pro oblast zemědělství je pro tuto diplomovou práci stěžejní, a tak jí bude věnována následující podkapitola.

1.2 Společná zemědělská politika EU

Společná zemědělská politika (Common Agricultural Policy, CAP, česky SZP) zahrnuje pravidla a ustanovení zaměřujících se na zemědělství v EU, a dle Marka a Bauna [3] je jednou z nejvýznamnějších a zároveň také nejnákladnějších unijních politik. Vývoj této politiky probíhá již řadu let, konkrétně od roku 1957, kdy bylo založeno Evropské hospodářské společenství. To ve své zakládající, tzv. Římské smlouvě¹, prvně definovalo cíle² této politiky v reakci na situaci v zemědělství po druhé světové válce. Zavedení politiky bylo úspěšné, jelikož zajistilo pro Evropské společenství potravinovou soběstačnost, napomohlo k rozvoji zemědělství a zvýšilo příjmy zemědělských pracovníků [4].

SZP je realizována na základě společné kompetence, což znamená, že hlavní část kompetencí členských států je delegována na orgány Unie, jimiž jsou Evropská komise, Evropský parlament a Rada ministrů. Členské státy pak mohou legislativně zasahovat

¹ Podepsána roku 1957, platná od roku 1958

² Hlava II, článek 39 odst. 1. 1 Smlouva o založení Evropského hospodářského společenství

pouze v tom případě, pokud tak již neučinily evropské orgány. V České republice má realizaci SZP v zodpovědnosti Ministerstvo zemědělství společně se Státním zemědělským intervenčním fondem (SZIF).

1.2.1 Podstata a principy fungování SZP

Podstatou této politiky je pomocí nástrojů a opatření, jež využívá, regulovat společný trh zemědělských produktů³ a pozitivně působit na vývoj celého zemědělského sektoru v členských zemích.

Společná zemědělská politika pro naplnění svých cílů využívá tři principů:

- *Princip jednotného společného trhu* představuje volný pohyb zemědělských produktů mezi členskými státy EU bez zátěže cla a jiných bariér.
- *Princip preference domácích výrobků* zajišťuje na společném trhu preferenci zemědělských produktů vyrobených ve členských zemích EU. Zároveň uvaluje dovozní clo na dovážené produkty a chrání tak trh před levným dovozem.
- *Princip finanční solidarity* se zabývá přerozdělováním dotací členským výrobcům. Financování probíhá prostřednictvím evropského rozpočtu, na jehož tvorbě se podílejí všechny členské země společně [5].

Trh zemědělských produktů v rámci Unie je od roku 2008 regulován jednotně na celé úrovni, kdy byla zavedena jednotná **společná organizace trhu** (SOT) pro všechny zbožové skupiny, a sdružuje tak dosavadních 21 společných organizací trhu⁴. Tyto společné organizace byly zaměřeny na konkrétní produkty či skupiny produktů, a byly přizpůsobeny pro jejich různá specifika tak, aby regulovaly výkyvy nabídky a cen těchto produktů.

³ Dle Smlouvy o založení EHS, hlava II, článek 38 odst. 1., se zemědělskými produkty „rozumějí produkty rostlinné a živočišné výroby a rybolovu, jakož i výrobky po prvotním zpracování, které mají s těmito produkty přímou souvislost.“

⁴ Banány, cukr, drůbeží maso, hovězí a telecí maso, chmel, lněné vlákno a konopí, mléko a mléčné výrobky, obilí, olivový a stolní olej, ovčí a kozí maso, ovoce a zelenina, rýže, semena, sušené krmivo, tabák, vejce, vepřové maso, víno, zpracované ovoce a zelenina, živé rostliny a květiny a další zemědělské produkty.

K tomuto účelu využívají několika nástrojů, jako produkční kvóty, kvóty na dovoz a vývoz, exportní subvence a intervenční nákupy [6].

- **Intervenční nákupy:** jedná se o výkup zemědělských produktů za intervenční cenu (stanovené cenové minimum) v případě poklesu tržních cen pod tuto úroveň, čímž se odčerpají přebytky z volného trhu.
- **Systém kvót:** *výrobní kvóty* stanovující max. množství produkce pro konkrétní zemědělský subjekt, *dovozní kvóty* stanovující max. množství dovezené produkce ze třetích států, *vývozní kvóty* stanovující max. množství produkce podpořené exportními subvencemi, *dotiční kvóty* určující množství, pro něž lze získat dotaci.
- **Exportní subvence:** jsou poskytovány zemědělcům vyvážejícím zemědělské produkty do třetích zemí a kompenzují rozdíl mezi nižší cenou na světovém trhu a intervenční cenou [7].

Ačkoliv jsou principy SZP aplikovány dodnes, celá politika prošla již mnoha reformami, které se zejména snažili řešit otázku vzniklé nadprodukce či finanční náročnosti SZP. Mezi hlavní reformy patří následující:

- **Mansholtův plán** (1968), zaměřen na snížení pracovníků v zemědělství a zvýšení produktivity, jež však byl odmítnut a nerealizován v plném rozsahu.
- **McSharryho reforma** (1992) radikálně zasáhla v oblastech snížení přímé cenové podpory, zavádí kompenzační platby při uložení půdy do klidu, či podporuje odchod starších zemědělců do důchodu.
- **Agenda 2000** (1997), reforma zabývající se obdobím 2000-2006. Mezi hlavní body spadalo snížení intervenčních cen obilovin, hovězího a mléka, zvýšení životní úrovně zemědělců, zvýšení důrazu na kvalitu potravin a začlenění ochrany životního prostředí do SZP.
- **Fishlerova reforma** (2005) z níž vznikla řada opatření, jako *decoupling* (oddělení plateb od produkce a zavedení jednotné platby na plochu), zavedení *cross-compliance* (platby odvíjející se od dodržování standardů ochrany životního prostředí, zacházení se zvířaty apod.) či systém *povinné modulace* (povinný přesun peněžních prostředků z I. pilíře SZP do II. pilíře zabývající se rozvojem venkova) [4, 8].

1.2.2 Financování SZP

Financování společné zemědělské politiky je prováděno pomocí rozpočtu evropské unie a díky důležitosti této politiky na ní připadá podstatná část tohoto rozpočtu. Už v roce 1962 byl založen *Evropský orientační zemědělský záruční fond* (European Agricultural Guidance and Guarantee Fund, EAGGF), jež se měl podílet na financování SZP. Mezi nejvýznamnější příjmy fondu patřily daň z cukru a glukózy, variabilní poplatky a odvody zemědělců za spoluodpovědnost [4]. Výdaje fondu se členily do dvou sekcí, a to do sekce orientační a záruční. Na *sekci záruční* připadalo přibližně 90 % všech výdajů a sloužila k financování výdajů alokovaných do zemědělství, jako např. exportní subvence, intervence trhu, přímé platby či program na rozvoj venkova. *Sekce orientační* se podílela na spolufinancování strukturální a sociální politiky, a prostředky byly vynakládány např. na modernizaci firem, podporu vzdělávání a výzkumu, podporu mladým farmářům či podpora kvality zemědělské produkce [7].

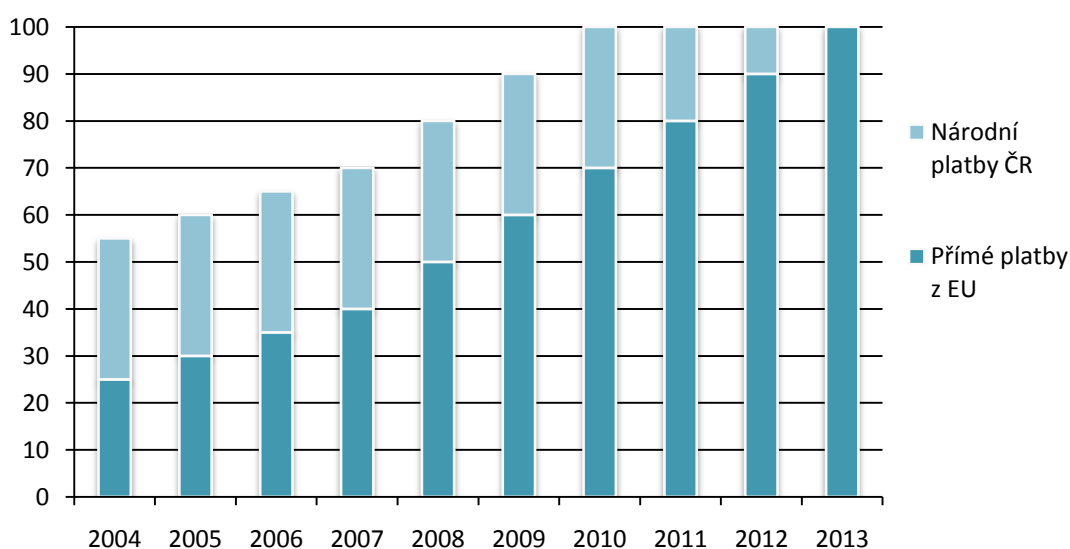
Fond EAGGF byl roku 2007 nahrazen dvěma fondy novými, z důvodu zjednodušení a zprůhlednění systému financování. Prvním fondem je *Evropský zemědělský záruční fond* (European Agricultural Guarantee Fund, EAGF), který se podílí na financování přímých plateb a tržních opatřeních, tzv. I. pilíř SZP. Druhým fondem je *Evropský zemědělský fond pro rozvoj venkova* (European Agricultural Fund for Rural Development, EAFRD), podílející se na financování rozvoje venkova, tzv. II. pilíře SZP [7].

Ačkoliv v roce 1970 tvořily výdaje rozpočtu EU na zemědělství až 96 % všech finančních prostředků [4], tak díky mnoha reformám SZP začalo docházet k jejich relevantnímu poklesu a v roce 2012 už se jedná pouze o 45 %⁵.

Přidělování plateb jednotlivým členským státům je uskutečňováno pomocí **jednotných plateb na plochu zemědělské půdy** (The Single Area Payment Scheme, SAPS), „*které jsou vypočítávány na základě velikosti obdělávané půdy a jejího výnosu za stanovené*

⁵ Dostupné ze stanoveného finančního rámce pro období 2007-2013 z http://circa.europa.eu/irc/opoce/fact_sheets/info/data/how/finances/article_7170_cs.htm

referenční období.“ [7 s. 10]. Platby jsou však nyní odlišné pro státy, které vstoupily do EU až v letech 2004 a 2007 (tzv. EU-12) a pro státy, jež už byly v té době v unii (tzv. EU-15). Na základě přístupových smluv jsou totiž nové členské státy znevýhodněny, a je jim vypláceno pouze určité procento plateb, které progresivně narůstá. První rok členství pro EU-12 příspěvek činil 25 % z jednotných plateb, s každoročním navýšením o 5 % a vlády členských států jej mohly z vlastních zdrojů (tzv. národní doplňkové platby - Top-up) dorovnávat až o dalších 30 % (celkem ne však na větší částku jak 100 % objemu jednotných plateb na daný rok). V květnu 2006 došlo k vytvoření tzv. meziinstitucionální smlouvy, která představila novou finanční perspektivu pro roky 2007-2013 a navýšila každoroční nárůst jednotných plateb na 10 %. Jednotné platby z EU pro nové členské státy se tak vyrovnají úrovni příspěvků států EU-15 v roce 2013 [9 s. 18]. Vývoj růstu přímých plateb z EU pro ČR a jejich dorovnání z národních zdrojů je znázorněno v následujícím grafu (obrázek 2).

Obrázek 2: Vývoj přímých plateb z EU pro ČR a další státy EU-12

Zdroj: FAJMON, H. Současnost a budoucnost českého zemědělství v EU, s. 19.

Jak přímé, tak národní doplňkové platby v ČR zprostředkovává **Státní zemědělský intervenční fond**. Jedná se o akreditovanou platební agenturu založenou v roce 2004, zajišťující administrativu a kontrolu těchto plateb a přispívající k plnění závazků vyplívajících ze společné zemědělské politiky v souladu s právními předpisy

a mezinárodními smlouvami. Jednou z mnoha jejích činností⁶ je přijímání žádostí o poskytnutí dotace a následné rozhodování o jejich přidělení. SZIF na svém internetovém informačním portálu (www.szif.cz) poskytuje veškeré potřebné informace zemědělským subjektům, zveřejňuje příjemce dotací a vypisuje výši plateb pro daná období. Výši plateb platných pro rok 2012 zachycuje tabulka 1.

Tabulka 1: Rozdělení dotačních plateb v ČR a jejich výše pro rok 2012

Zdroj platby	Druh platby	Výše platby
Přímé platby z fondů EU	Jednotná platba na plochu	5 387,30 Kč/ha
	Oddělená platba za cukr	349,00 Kč/t
	Oddělená platba za rajčata	872,44 Kč/t
Národní doplňkové platby (Top-up)	Platba na chmel	4 861,80 Kč/ha
	Platba na brambory pro výrobu škrobu	13 433,10 Kč/ha
	Platba na chov ovcí, popřípadě koz pasených na travních porostech	1 886,80 Kč/VDJ
	Platba na krávy s tržní produkcí mléka (dojnice)	1 399,20 Kč/VDJ
	Platba na tele masného typu	8 148,50 Kč/VDJ

Zdroj:

https://www.szif.cz/irj/portal/anonymous/CmDocument?rid=%2Fapa_anon%2Fcs%2Fdokumenty_ke_stazen%2Fsystemova_navigace%2Finformace_a_aktuality%2Fdulezita_sdeleni%2F1354699980911.pdf

1.2.3 Budoucnost SZP

Jelikož je současná finanční perspektiva SZP platná pouze do konce roku 2013, je v současnosti velmi diskutovaným bodem budoucnost SZP v dalším období, tj. 2014-2020.

⁶ Podrobněji ve výroční zprávě o činnosti SZIF a čerpání finančních prostředků za rok 2011 v kapitole 1.

Dostupné

z:

http://www.szif.cz/irj/portal/anonymous/CmDocument?rid=%2Fapa_anon%2Fcs%2Fdokumenty_ke_stazen%2Fsystemova_navigace%2Fo_nas%2Fvyrocni_zpravy_szif%2F1345636631261.pdf

V uplynulém roce bylo tématu budoucnosti SZP věnováno několik zasedání Rady EU či evropského parlamentu. Dne 12. října 2011 mu byl komisí předložen návrh reformy SZP na období 2014-2020. Mezi její hlavní navrhovaná opatření dle Reformy SZP 2014-2020 patří:

Rozložení přímých plateb do více složek:

- Základní platba: příspěvky budou přiznány pouze aktivním zemědělcům⁷
- Ozelenění: povinné pro všechny zemědělce pobírající základní platbu, výše příspěvku až do výše 30 % národních plateb
- Oblast s přírodním znevýhodněním: možnost poskytnutí národní platby až do výše 5 %
- Mladí zemědělci: navýšení základní platby pro nově začínající zemědělce mladší 40. let o 25 % v prvních pěti letech zemědělské činnosti
- Podpory spojené s produkcí

Opatření v rozvoji venkova:

- Inovace: zapojení výzkumu a vývoje do zemědělské praxe s cílem na efektivitu, produktivitu a snižování emisí
- Zjednodušení kontrol a administrativy
- Podpory malým zemědělcům
- Balíček nástrojů řízení rizik: pojištění a podpůrné fondy
- Kooperace: rozšíření environmentální, technologické či obchodní spolupráce
- Welfare zvířat [10]

Veškeré návrhy reformy SZP by měly vstoupit v platnost v roce 2014. Do té doby o jejich schválení budou probíhat jednání Rady EU a ministrů Evropského parlamentu.

⁷ Dle Reformy SZP na rok 2014-2020 je pojem aktivní zemědělec spojen s touto definicí: „*Přímé platby nebudou přiznány žadatelům, jejichž přímé platby získané v rámci SZP jsou nižší než 5 % výše jejich celkových příjmů z nezemědělských aktivit, nebo jejich zemědělské pozemky jsou z valné většiny již ze samotné přírodní povahy vhodné pro sečení, nebo kultivaci a tyto subjekty zde nevyvíjejí minimální aktivitu požadovanou danou členským státem.*“

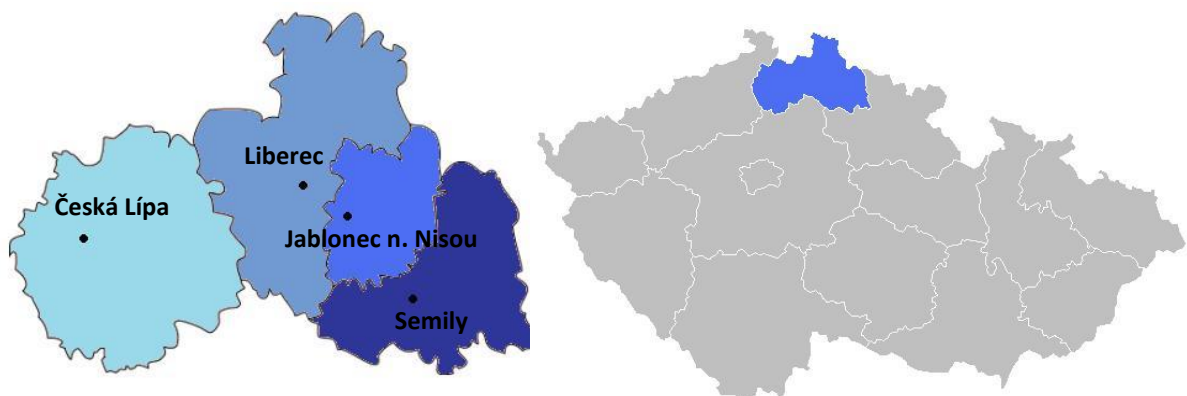
Dostupné z: http://www.apic-ak.cz/data_ak/12/v/KonferenceSZPbrozura.pdf

2 Charakteristika Libereckého kraje

Tato kapitola je věnována charakteristice Libereckého kraje jak z hlediska administrativního, tak také z hlediska fyzicko-geografického. Dalšími důležitými faktory, kterými se tato kapitola zabývá, jsou socioekonomické ukazatele kraje a specifika pro zemědělskou činnost.

2.1 Vymezení oblasti

Liberecký kraj je kraj ležící na severu České republiky sestávající se z okresů Česká Lípa, Liberec, Jablonec nad Nisou a Semily (obrázek 3). Sousedními kraji jsou na východě kraj Královéhradecký, na jihu kraj Středočeský a na západě kraj Ústecký. Severní okraj kraje tvoří státní hranice se Spolkovou republikou Německo v délce 20 km a na ně navazující hranice s Polskem v délce 130 km. Svou rozlohou (3 163 km²) je kromě hlavního města Prahy nejmenším krajem republiky a připadají na něj pouze 4 % z celkové rozlohy České republiky [11]. Jeho krajským a zároveň největším městem je Liberec.

Obrázek 3: Liberecký kraj – rozčlenění dle okresů a umístění v rámci ČR

Zdroj: Vlastní tvorba

Jednotlivé okresy a jejich obce s počtem obyvatel vyšším jak 5000:

- Okres Česká Lípa: Česká Lípa, Doksy, Mimoň, Nový Bor
- Okres Jablonec nad Nisou: Jablonec nad Nisou, Tanvald, Železný Brod
- Okres Liberec: Frýdlant, Hrádek nad Nisou, Chrastava, Liberec
- Okres Semily: Jilemnice, Lomnice nad Popelkou, Semily, Turnov

2.2 Fyzicko-geografická charakteristika

Zemědělství jako odvětví je silně ovlivněno vnějšími faktory jako např. geografickou polohou, klimatem a kvalitou půdy. Nejdůležitější faktory charakterizující přírodní podmínky kraje jsou shrnuty v následujících odstavcích.

Z hlediska reliéfu se na území kraje, jež lze pro jeho hornatost definovat jako pahorkatinu, rozprostírá Česká kotlina, Jizerské hory, západní část Krkonoš s Krkonošským podhůřím a východní část Lužických hor. Výškový reliéf kraje je v rozmezí od 208 m n. m. po 1 435 m n. m., do kterých dosahuje nejvyšší vrchol Kotel, nalézající se v Krkonoších v okrese Semily [11].

Z hlediska klimatu můžeme rozdělit kraj na dvě oblasti – severovýchodní část, spadající do lehce chladné oblasti a západní a jihozápadní část, která se vyznačuje klimatem mírně teplým [11]. Kraj také spadá mezi kraje s nejvyšším ročním úhrnem srážek. Vodstvo kraje je tvořeno povodím Labe a Odry, a nejvýznamnějšími řekami zde jsou Ploučnice, Lužická Nisa či Smědá. V kraji se také nachází řada přehrad (Bedřichov, Josefův důl, Souš, Mšeno, Harcov) a rybníků (soustava Holanských rybníků, Máchovo jezero, Hamerský rybník).

Půda kraje je rozmanitá v závislosti na krajinném reliéfu. Na jihu kraje se hojně vyskytují hnědozemě charakteristické svou vysoce produkční schopností. Velkou část území pokrývají půdy vyšších a sklonitých poloh, tzv. půdy podzolované, jež jsou méně úrodné. Významné jsou i půdy písčité, na kterých probíhá těžba sklářských a slévárenských písků [12].

Dalším faktorem ovlivňujícím zemědělskou činnost jsou chráněné krajinné oblasti, jejichž specifika s sebou nesou určitá omezení týkající se zemědělské výroby. Liberecký kraj se vyznačuje vysokým počtem chráněných přírodních lokalit a ekosystémů v celkové výměře 98 919 ha. Konkrétně se zde nalézá 5 chráněných krajinných oblastí, 8 národních přírodních rezervací, 8 národních přírodních památek, 37 přírodních rezervací a 63 přírodních památek [11].

Z důvodu ne zcela ideálních podmínek pro zemědělskou činnost je 70% z půdního fondu Libereckého kraje dle kritérií Evropské unie zařazeno do území s méně příznivými

podmínkami (Less Favoured Areas, LFA). Na základě tohoto označení zemědělci mohou čerpat kompenzační platby LFA z fondů Evropské unie [13]. Podrobnější informace o těchto platbách a území s méně příznivými podmínkami jsou zpracovány v podkapitole 2.4.1.

2.3 Socioekonomická charakteristika

Tato podkapitola zabývající se socioekonomickou charakteristikou shrnuje fakta o Libereckém kraji týkající se obyvatelstva a hlavních ekonomických ukazatelů, jako je nezaměstnanost, ekonomická aktivita, hrubý domácí produkt či ekonomické subjekty kraje.

2.3.1 Obyvatelstvo

Na území Libereckého kraje žije dle Statistické ročenky Libereckého kraje 2012 celkem 438 600 obyvatel. Z celorepublikového součtu zaujímá pouze 4,2 % z celkové populace, a stává se tak druhým nejmenším krajem ČR co do počtu obyvatel. Rozmístění obyvatel v rámci jednotlivých okresů znázorňuje následující tabulka 2.

Tabulka 2: Počet a hustota obyvatel Libereckého kraje

Okres	Počet obyvatel	Hustota obyvatel
Česká Lípa	103 152	96 ob/km ²
Jablonec nad Nisou	89 906	223 ob/km ²
Liberec	170 702	173 ob/km ²
Semily	74 840	107 ob/km ²
	Σ 438 600	Ø 149,75 ob/ km²

Zdroj: Český statistický úřad

Zastoupení dle pohlaví je v kraji v poměru 49 % mužů ku 51 % žen, což je poměr zcela totožný s republikovým průměrem. Co se týče věkové struktury rozčleněné dle produktivních kategorií, zde už se lehké odchylky od republikového průměru vyskytují. Předproduktivní kategorie (0-14 let) je zastoupena v kraji v hodnotě 15,3 %, produktivní kategorie (15-64 let) 69,28 % a postproduktivní kategorie (nad 65 let) 15,41 %. V celorepublikovém průměru mají tyto kategorie hodnoty 14,7 %, 69,1 % a 16,2 %. Z toho vyplývá, že v Libereckém kraji je obyvatelstvo mírně mladší, nežli je průměrem,

což dokazuje i index stáří⁸, který je v Libereckém kraji roven hodnotě 100,7 %, kdežto v republice je ve výši 110,4 % [14].

2.3.2 Ekonomická aktivita a nezaměstnanost

Dle dat dostupných z Českého statistického úřadu (ČSÚ) bylo v roce 2011 z celkového počtu obyvatel v produktivním věku, tj. 373 400, v kraji ekonomicky aktivních 199 100 osob. Průměrně se v Libereckém kraji v roce 2011 vyskytovalo 15 600 nezaměstnaných osob a pracovní síla v tomto roce činila 214 700 osob. Z výše uvedených hodnot lze vypočítat, že míra nezaměstnanosti⁹ za rok 2011 byla na úrovni 7,27 % a bylo dosaženo míry ekonomické aktivity¹⁰ 57,5 %. Ve srovnání s republikovou mírou nezaměstnanosti, tj. 6,7 % a mírou ekonomické aktivity, tj. 58,3 % je nezaměstnanost kraje na lehce vyšší úrovni.

Zaměstnanost v kraji dle sektorů ekonomické činnosti je pouze 2,1 % v sektoru primárním (zemědělství, lesnictví a rybářství), 49,3 v sektoru sekundárním (průmysl a stavebnictví) a 48,6 % v sektoru terciárním (služby).

Průměrná hrubá měsíční mzda zaměstnance (přepočteného na plnou pracovní dobu) v Libereckém kraji je 23 422 Kč, a však průměrná měsíční mzda zaměstnance v zemědělství, lesnictví a rybářství je pouze 15 725 Kč. Nižší průměrnou mzdu už mají pouze pomocní a nekvalifikovaní pracovníci ve výši 15 009 Kč a naopak nejvyšší průměrnou mzdu ve výši 49 558 Kč pobírají řídící pracovníci¹¹.

2.3.3 Ekonomické subjekty

K 30. 6. 2012 bylo v Libereckém kraji v Registru ekonomických subjektů evidováno celkem 119 648 subjektů, jež představují 4,4 % všech ekonomických subjektů ČR. Dle

⁸ Index stáří = $(65+) / (0-14) \times 100$

⁹ Míra nezaměstnanosti: $u = (\text{nezaměstnaní} \div \text{pracovní síla}) \times 100$

¹⁰ Míra ekonomické aktivity: $l = (\text{pracovní síla} \div \text{osoby v produktivním věku}) \times 100$

¹¹ Dostupné z: [http://www.czso.cz/csu/2012edicniplan.nsf/t/01003F630A/\\$File/310912B04.pdf](http://www.czso.cz/csu/2012edicniplan.nsf/t/01003F630A/$File/310912B04.pdf)

právní formy podnikání z nich zaujímaly 80,2 % osoby fyzické (95 968 subjektů), z nichž 95,1 % představují živnostníci. Jako zemědělských podnikatelů se na území registrovalo 1 365 subjektů. Na osoby právnické pak připadalo 19,8 % a celkově jich bylo evidováno 23 680. Ze 44,3 % byly tvořeny obchodními společnostmi.

Na základě rozdělení ekonomických subjektů dle činnosti se na prvních třech pozicích vyskytují maloobchod, velkoobchod, opravy a údržba motorových vozidel (23,9 %), zpracovatelský průmysl (15 %) a stavebnictví (14 %). Zemědělská činnost se v rámci kraje umisťuje svou četností jako sedmá v pořadí s 3,8 % [14].

2.3.4 Makroekonomické ukazatele

Hrubý domácí produkt (HDP) v kraji v roce 2011 byl ve výši 122 256 mil. Kč a podílel se na HDP České republiky ve velikosti 3,2 %. V porovnání s ostatními kraji je HDP Libereckého kraje druhý nejnižší, horšího výsledku dosahuje už pouze kraj Karlovarský (78 666 mil. Kč). Hrubá přidaná hodnota (HPH) dosahovala 110 196 mil. Kč, z nichž 1,7 % připadalo na zemědělské odvětví. Čistý disponibilní důchod libereckých domácností se podílel na celorepublikovém 3,9 % a jeho konkrétní výše byla 78 784 mil. Kč. I v rámci toho ukazatele je zkoumaný kraj opět druhý nejhorší po kraji Karlovarském [14].

2.4 Charakteristika předpokladů pro zemědělskou činnost

Kromě klimatu, reliéfu a chráněných krajinných oblastí zemědělskou činnost také ovlivňují faktory, jako jsou cena zemědělské půdy, příznivost či nepříznivost oblasti či druh zemědělské výrobní oblasti. Tyto vlastnosti se odrážejí ve skladbě zemědělské půdy, jejíž složení je zachyceno v poslední části této podkapitoly.

2.4.1 Méně příznivé oblasti pro zemědělce (LFA)

Jak již bylo řečeno výše, kraj je díky svému krajinnému rázu a klimatickým podmínkám zařazen dle kritérií Evropské unie do kategorie méně příznivých oblastí pro zemědělskou

činnost. Na základě zařazení půdy do méně příznivé oblasti jsou zemědělským subjektům vypláceny kompenzační platby z Evropského orientačního a záručního fondu pro zemědělství. Tyto platby mají za cíl přispívat k zachování zemědělského hospodaření v těchto oblastech, zajistit podnikům odpovídající příjmy či udržet atraktivitu krajiny. Konkrétní rozsah méně příznivých oblastí byl stanoven v souvislosti s aktualizací Programu rozvoje venkova České republiky na období 2007-2013.

Méně příznivé oblasti jsou rozčleněny do pěti kategorií¹² na základě daných kritérií. Těmito kategoriemi jsou horská oblast typu HA, horská oblast typu HB, ostatní méně příznivá oblast typu OA, ostatní méně příznivá oblast typu OB a specifická oblast typu S [15]. Výměry jednotlivých LFA oblastí v okresech Libereckého kraje a jim příslušnou výši dotační platby zachycuje tabulka 3.

Tabulka 3: Výměry LFA dle jednotlivých okresů v Libereckém kraji

Výměra ploch LFA v hektarech	HA	HB	OA	OB	S	Σ
Česká Lípa	753	218	0	0	8 526	9 497
Jablonec nad Nisou	3 854	696	0	0	1 940	6 490
Liberec	2 799	0	0	0	21 753	24 552
Semily	7 838	0	0	0	14 563	22 401
Výše dotačního příspěvku	157 EUR/ha	134 EUR/ha	117 EUR/ha	94 EUR/ha	114 EUR/ha	

Zdroj: Situační a výhledová zpráva půda, 2012.

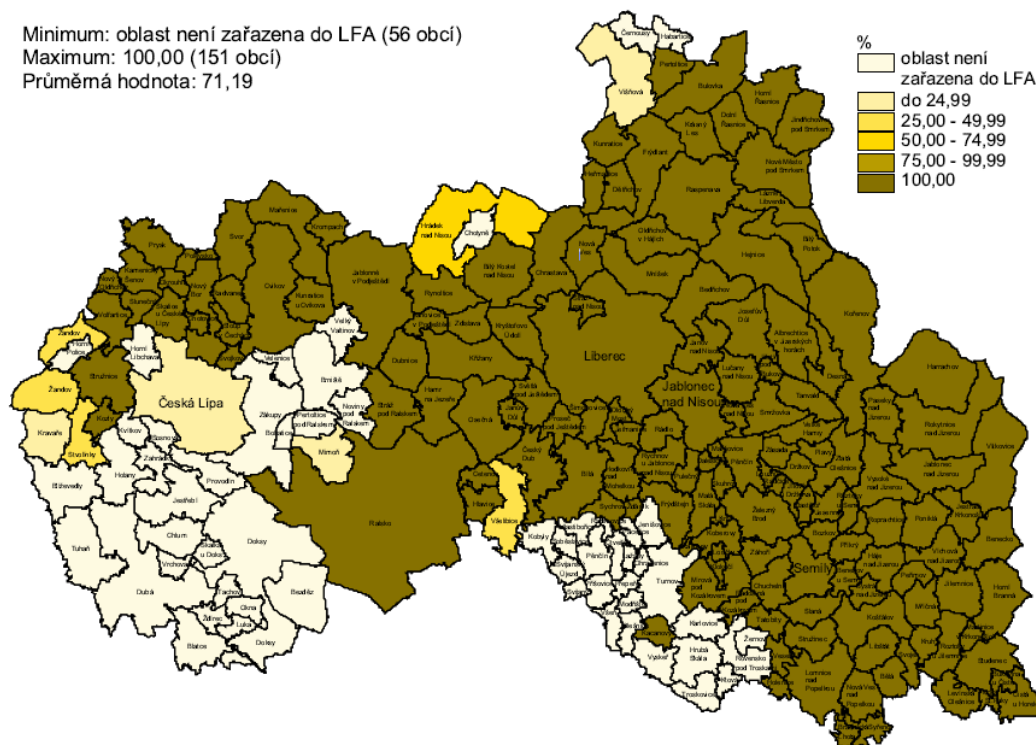
Procentuální výskyt LFA je v Libereckém kraji na úrovni 71 %, zatímco republikový průměr je 56,6 %. Zařazení jednotlivých obcí do LFA znázorňuje obrázek 4.

¹² Charakteristika jednotlivých kategorií podrobněji v dokumentu *Situační a výhledová zpráva půda*, kapitola Kategorizace zemědělského území.

Dostupné z: http://eagri.cz/public/web/file/181775/Zprava_Puda_kniha_web__1_.pdf

Podíl výměry méně příznivých oblastí na celkové výměře k 21. 3. 2003

Minimum: oblast není zařazena do LFA (56 obcí)
Maximum: 100,00 (151 obcí)
Průměrná hodnota: 71,19

Obrázek 4: Podíl výměry oblastí LFA Libereckého kraje

Zdroj: Český statistický úřad

2.4.2 Cena zemědělské půdy

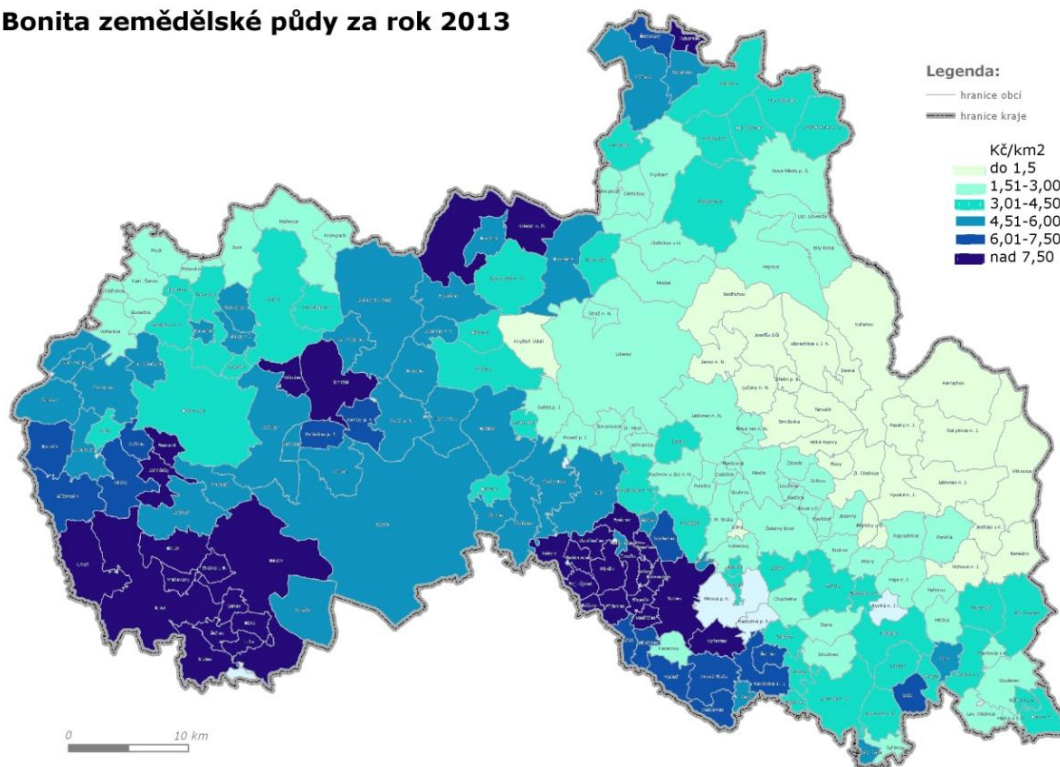
Ceny zemědělských půd se v ČR hodnotí pomocí tzv. bonitace, jež shrnuje produkční schopnost zemědělských půd a jejich využití. Základní oceňovací jednotkou je tzv. bonitovaná půdně ekologická jednotka (BPEJ). Je definována na základě charakteristik půdy, klimatu a terénu, k nimž je přiřazen produkční potenciál pro pěstění a rostlinnou výrobu. Ceny zemědělské půdy dle BPEJ určuje vyhláška Ministerstva zemědělství ČR č.412/2008 Sb.¹³, která prošla řadou aktualizací, nejnověji aktualizací 412/2012 Sb. s účinností od 1. 1. 2013.

V Libereckém kraji se cena půdy pohybuje od 1,00 Kč/m² (obec Josefův Důl) do 11,29 Kč/m² (obec Svijany), a průměrná cena dle BPEJ je v kraji ve velikosti 4,37 Kč/m².

¹³ Dostupné z: http://www.farmy.cz/dokumenty/Vyhlaska_412_2008_seznam_ku_s_pirazenymi_cenami.pdf

Konkrétní ceny pozemků dle jednotlivých obcí zachycuje obrázek 5. Z obrázku je zřejmé, že nejnížší cena pozemků je v oblasti Jizerských hor a západních Krkonoš, zatímco nejvíce ceněná půda je v oblasti Ralské pahorkatiny a Českého ráje.

Bonita zemědělské půdy za rok 2013

Obrázek 5: Bonita zemědělské půdy Libereckého kraje od 1. 1. 2013

Zdroj: Vlastní tvorba

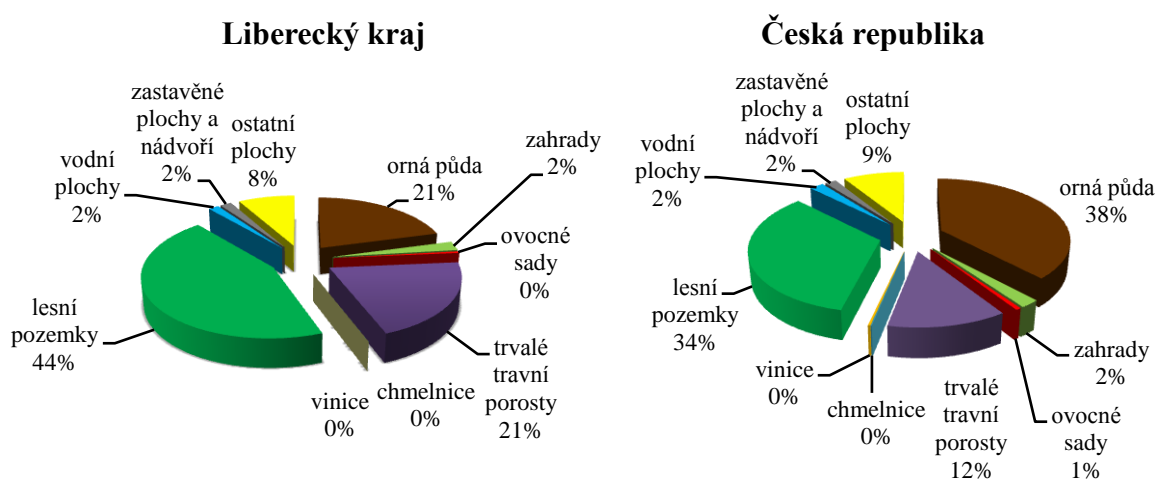
2.4.3 Zemědělské výrobní oblasti

Poloha Libereckého kraje v zemědělsky méně příznivé oblasti je odražena i ve struktuře výrobních oblastí. Tyto výrobní oblasti charakterizují výrobní podmínky využití půdy z hlediska půdně klimatických podmínek. Na základě agroekologických ukazatelů jsou vymezeny 4 zemědělské výrobní oblasti: kukuřičná, řepařská, bramborářská a horská, které jsou dále rozčleněny do několika podkategorií. Obecně se dá říci, že kategorie jsou seřazeny od území teplého klima nízkých nadmořských výšek po území s chladným klimatem vyšších nadmořských výšek (neboli od území příznivých podmínek po území podmínek méně příznivých). Na základě fyzicko-geografické charakteristiky území je

jasné, že se v Libereckém kraji kukuřičná oblast nevyskytuje vůbec. Oblast řepařská pokrývá 19,2 % z orné půdy, největší zastoupení má se 75,6 % oblast bramborářská (zejména podkategorie B1 a B3) a oblast horská se nachází na 5,2 % půdy. Kraj se výslednými hodnotami opět velmi liší od republikových průměrů, které jsou v jednotlivých kategoriích 5,68 %, 40,9%, 50,32 % a 3,1 % [15].

2.4.4 Využití ploch

Na území Libereckého kraje pokrývají největší část území lesní pozemky, a to 44,44 % z celkového území. Konkrétně se dle Bilance půdy k 31. 12. 2011 provedenou ČSÚ na území o rozloze 316 388 ha vyskytuje 139 896 ha (44,2 %) půdy zemědělské, jejíž nejvyšší podíl zaujímají orná půda o rozloze 65 640 ha a trvalé travní porosty (TTP) na 65 254 ha. Na půdu nezemědělskou připadá 176 442 ha, a jak již bylo řečeno, její hlavní složkou jsou lesní pozemky s 140 611 ha [16]. Při porovnání jednotlivých pozemkových typů kraje s ČR se ve výsledcích odráží horší krajinný ráz kraje. Vzhledem k hornatějšímu povrchu a tím pádem ovlivněné kvalitě půdy, se v kraji oproti republice vyskytuje méně orné půdy, ale naopak zalesnění a trvalé travní porosty dosahují vyššího procenta než je republikový průměr. Přesné srovnání kraje s republikou znázorňují následující grafy (obrázek 6).

Obrázek 6: Půdní skladba Libereckého kraje a ČR

Zdroj: Souhrnné přehledy o půdním fondu z údajů katastru nemovitostí ČR

Na základě rozlohy jednotlivých ploch je možné určit ekologickou stabilitu kraje. Ta vyjadřuje schopnosti ekosystémů vyrovnávat se změnami způsobenými vnějšími činiteli

a zachovávat své přirozené vlastnosti a funkce. Koeficient ekologické stability (KES) je poměr prvků ekologicky stabilních (lesy, vodní lochy, trvalý travní porost, zahrady, sady) a prvků ekologicky nestabilních (orná půda, chmelnice, zastavěná území a ostatní plochy) [17, s. 117]. Na základě výpočtů se v jednotlivých obcích kraje tento koeficient pohybuje v rozmezí od 1,2 (Turnov) po maximální hodnotu 8,7 (Tanvald).

Dle tohoto koeficientu je možné půdu rozdělit do pěti kategorií¹⁴ seřazených od nejvíce narušených přírodních struktur po ekologicky stabilní struktury. Na základě výsledků se všechny obce Libereckého kraje řadí do posledních dvou nejpříznivějších kategorií, konkrétně 5 obcí spadá do krajiny vcelku vyvážené, a zbylých 5 obcí spadá do kategorie přírodní a přírodě blízké krajiny.

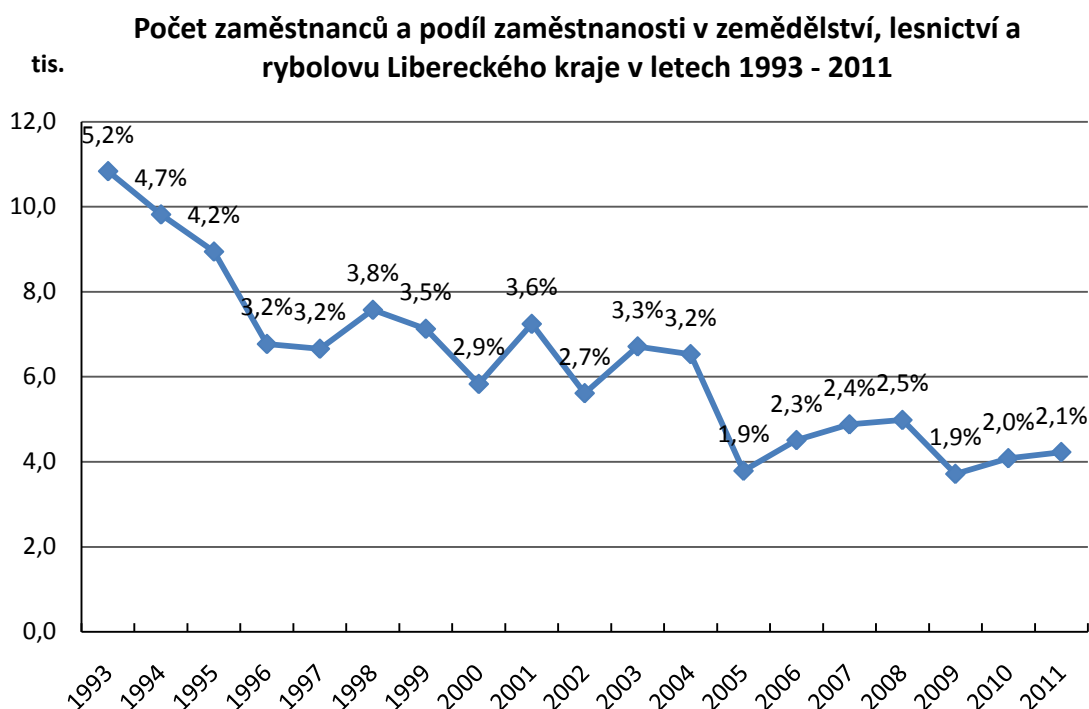
¹⁴ Podrobněji zde: http://storm.fsv.cvut.cz/on_line/tok1/stabilita%20vzorce.pdf

3 Efekty vstupu ČR do EU na zemědělské podniky

Tato kapitola je nosnou částí celé diplomové práce. Analyzuje dopady vstupu České republiky do Evropské unie v několika oblastech, ať už se jedná o zaměstnanost v odvětví, či o zemědělskou produkci, ve které nastalo z důvodu legislativy mnoho výrazných změn. Podkapitola 3.2 bude věnována ekonomické oblasti, konkrétně vybraným ekonomickým ukazatelům, a v následující podkapitole je věnována pozornost neméně důležitému prvku implementace SZP, a to dotačním podporám.

3.1 Zaměstnanost v zemědělství

Na základě získaných statistických dat byla vytvořena časová řada na obrázku 7, ze které lze konstatovat, že počet zaměstnanců v zemědělství dlouhodobě klesá. Lze tedy vyvrátit předpoklad pozitivního dopadu vstupu do EU na zaměstnanost v odvětví. Je ale nutné říci, že tento trend vzniká již v době před vstupem ČR do EU. Pokles zaměstnanosti v zemědělství byl odstartován zejména přechodem ze socialistického režimu na kapitalistický a s tím spojenými změnami, kdy mezi nejpodstatnější patřilo otevření trhu, které vedlo k rapidnímu úbytku domácího odbytu. To s sebou neslo pokles produkce, pracovníků a ukládání půdy do ladu. Další změny mimo jiné nastaly v majetkových vztazích při následných restitucích půdy a zemědělského majetku, či privatizací státních statků.

Obrázek 7: Počet zaměstnanců a podíl zaměstnanosti v zemědělství, lesnictví a rybolovu Libereckého kraje v letech 1993 - 2011

Zdroj: Vlastní tvorba na základě dat z ČSÚ.

Jak lze pozorovat z grafu výše, v době vstupu ČR do EU bylo v zemědělství zaměstnáno 3,3 % (6 700 osob) z celkového počtu ekonomicky aktivních obyvatel národního hospodářství kraje. Do roku 2011 se počet snížil na 2,1 % (4 200 osob). Ačkoliv je tento trend pro české zemědělství negativní, dle V. Havlíčkové a kol. [18] je právě podíl zaměstnanosti v zemědělském sektoru téměř totožný s podílem evropským. V roce 1997 byla v ČR zaměstnanost pouze o jeden procentní bod vyšší, než byl průměr zemí EU-15, a během následujících let docházelo ještě k většímu přiblížení, kdy v roce 2008 byl poměr s těmito zeměmi totožný. Tento jev je samozřejmě jak pro ČR, tak pro celou Evropskou unii nežádoucí, a právě proto je jedním z cílů SZP zvýšení zaměstnanosti, ke kterému se snaží přispět mimo jiné pomocí dotačních programů. Velkým problémem zaměstnanosti v zemědělském odvětví je například stárnutí zemědělské populace, proti kterému se Unie snaží bojovat poskytováním hned dvou podpor zacílených na příznivé ovlivnění věkové struktury zemědělců. První s názvem Zahájení činnosti mladých zemědělců, jež mají mladé zemědělce stimulovat k podnikání, a druhá s názvem Předčasné ukončení zemědělské činnosti, jež má motivovat zemědělce straší 55 let k odchodu z odvětví a uvolnit tak místo pro vstup mladých zemědělců.

Z hlediska rozdělení pracujících dle pohlaví se v Libereckém kraji v letech 2003 – 2011 v průměru vyskytuje mezi zaměstnanými 24 % žen. Tato hodnota je nižší, nežli celorepublikových 30,3 % [14]. Procentuální zastoupení žen je ale rok od roku nižší, což je dáno zejména velkým rozmachem automatizace a nahrazení drobných manuálních prací stroji.

Kriticky nízký počet zaměstnanců v zemědělství je samozřejmě také dán dalším významným faktorem ovlivňujícím zaměstnanost, a tím je mzda. Na základě monitorování úrovně mezd, zaměstnanosti a pracovní doby, jež provádí Informační systém o průměrném výdělku (ISPV), lze vyvodit, že zemědělský sektor není dle hlediska mzdy nikterak atraktivní pro nové pracovníky. Z devíti kategorií KZAM¹⁵, do kterých jsou dle standardu ISCO-88 jednotlivá zaměstnání zařazena, pravidelně vykazuje zemědělství, lesnictví a rybářství třetí nejnižší měsíční mzdy. Nižší hrubé měsíční příjmy vykazují pouze provozní pracovníci ve službách a obchodu a pomocní a nekvalifikovaní pracovníci. Tabulka 4 zobrazuje vývoj hrubých mezd kraje za sledované období a také nabízí porovnání se mzdami pracovníků průmyslového odvětví [19]. Z toho porovnání je zřetelně jasná mzdová disparita zemědělského odvětví vůči ostatním odvětvím národního hospodářství.

Tabulka 4: Medián hrubé měsíční mzdy v Libereckém kraji.

Medián hrubé mzdy	2003	2005	2007	2009	2010
Zemědělství, lesnictví a rybářství - KZAM 6	13 499	12 795	15 018	15 468	15 320
Řemeslníci, výrobci a zpracovatelé - KZAM 7	15 337	16 937	19 383	21 479	22 009
Národní hospodářství celkem	15 611	17 178	19 938	21 511	22 167
Relace zemědělství/průmysl (%)	88,02	75,55	77,48	72,02	69,61
Relace zemědělství/národní hospodářství (%)	86,47	74,49	75,32	71,91	69,11

Zdroj: Informační systém o průměrném výdělku, www.ispv.cz

Snížování mzdy v zemědělském odvětví, se kterým se stejně tak potýkají i na Slovensku, dle Pokrivcaka a Ciaiana [20] vytváří tlak na snižování výroby, a také vede k odchodu velkého počtu pracovníků do jiných sektorů národního hospodářství. Dále zde také vzniká

¹⁵ Od 1. ledna 2011 byla klasifikace KZAM nahrazená novou klasifikací zaměstnání CZ-ISCO.

tlak na přerozdělování příjmů do zemědělství a s tím spojené požadavky na změny zemědělské politiky.

Zemědělský trh práce kromě výše zmíněných skutečností také ovlivňuje fakt, že se jedná o specifický trh, který vyžaduje univerzálnost pracovníků, je silně ovlivněn sezónními výkyvy, vyžaduje vyšší pracovní aktivitu než jiná odvětví v průběhu celého dne a v neposlední řadě se také jedná o práci v méně příznivých podmínkách s působením přírodních vlivů.

3.2 Ekonomické ukazatele výkonnosti odvětví

Vliv vstupu do EU na zemědělské podniky Libereckého kraje lze vyjádřit zejména pomocí vybraných ekonomických ukazatelů. V následujících podkapitolách bude analyzována produkce zemědělského sektoru, hrubá přidaná hodnota (HPH), náklady, výnosy a hospodářský výsledek (HV) či čistá přidaná hodnota (ČPH) na roční pracovní jednotku (AWU¹⁶).

Data využitá v této kapitole jsou čerpána především z databáze FADN CZ vedené Ústavem zemědělské ekonomiky a informací. Prakticky se jedná o zemědělskou datovou síť tvořenou pod záštitou Evropské unie, jež shromažďuje ekonomická a technická data týkající se zemědělství. Je vytvořena na základě nařízení Rady č. 79/56 a v ČR byla spuštěna 7. října 2004.

3.2.1 Zemědělská produkce, HPH, ČPH/AWU

Zemědělská produkce vyjadřuje souhrn všech výrobků a výkonů vyrobených právě v zemědělském odvětví. Její vývoj v Libereckém kraji po vstupu ČR do EU je zachycen ve stálých cenách roku 2000 v tabulce 5. Za období od roku 2003 do roku 2009 celková

¹⁶ AWU = 1 přepočtený pracovník s roční pracovní dobou 1800 hodin.

zemědělská produkce vzrostla o 11,2 %, zejména pak v oblasti rostlinné produkce (nárůst o 26 %) díky nárůstu sklizně. Toto téma bude podrobněji rozpracováno v podkapitole 3.6.

Tabulka 5: Produkce zemědělského odvětví v Libereckém kraji v mil. Kč

	2003	2004	2005	2006	2007	2009	Index 2009/2003
Produkce zemědělského odvětví celkem	1656,4	1977,4	1898,5	1858,6	1938,1	1 842	1,11
Rostlinná produkce	727,3	1080,3	1028,2	907,0	982,2	916	1,26
Živočišná produkce	867,8	840,2	802,6	892,6	920,8	873	1,00
Produkce zemědělských služeb	32,0	20,5	16,7	18,3	23,4	39	1,22
Nezemědělské vedlejší činnosti	29,3	36,5	51,0	40,6	11,6	14	0,47

Zdroj: Statistická ročenka Libereckého kraje 2001-2012, ČSÚ

Stejně jako zemědělská produkce narůstá i faktor **hrubá přidaná hodnota**, která představuje souhrn přidaných hodnot odvětví v daných letech, a však po odečtení mezispotřeby. Ta v této souvislosti vyjadřuje propojení s ostatními sektory národního hospodářství a jejími typickými složkami jsou např. průmyslová hnojiva, přípravky na ochranu rostlin, materiál, energie, krmivo, opravy, veterinární, bankovní, obchodní, dopravní služby apod. [21, s. 98]. Rozklad celkové produkce na jednotlivé složky zobrazuje obrázek níže.

Celková zemědělská produkce		
Produkce rostlinná výroba	Produkce živočišná výroba	Ostatní produkce
Mezispotřeba	Hrubá přidaná hodnota	
	Odpisy	Čistá přidaná hodnota

Obrázek 8: Schematické rozdělení zemědělské produkce

Zdroj: Vlastní tvorba

Z vývoje hrubé přidané hodnoty v letech 2000 až 2011 (tabulka 6) je zřejmé, že podíl zemědělství na celkovém HPH kraje hraje méně významnou součást ekonomiky s klesajícím produkčním významem. Tento trend se ale podle Svatoše [21, s. 23] projevuje

i v dalších ekonomicky vyspělých zemí, zejména díky nízké důchodové elasticitě poptávky po potravinách, odstraňování bariér agrárního zahraničního obchodu a také stagnací nebo poklesem populace ve vyspělých zemí. Je tedy zřejmé, že na tvorbě HPH se zemědělství podílí jen malou částí (v průměru 1,6 %), zatímco např. odvětví průmyslu a služeb hrají při tvorbě HPH kraje zásadní roli. V tabulce 6 jsou pro názornost uvedeny nejen údaje za zemědělské odvětví, ale pro porovnání i údaje odvětví průmyslového. Dále je zde také vyjádřena čistá přidaná hodnota ve vyjádření na jednoho přepočteného pracovníka, jež také zaznamenala pozitivní vývoj a oproti předvstupnímu období narostla o 70 %.

Tabulka 6: Hrubá přidaná hodnota v Libereckém kraji v mil. Kč v tržních cenách

Ukazatel	2000	2002	2003	2005	2007	2009	2011	Index 11/03
Celková HPH kraje	61 786	79 318	79 904	89 170	102 538	105 811	110 196	1,38
HPH zemědělství, lesnictví a rybářství	1 668	1 503	1 431	1 428	1 436	1 512	1 890	1,32
Podíl zemědělství na tvorbě HPH (%)	2,7	1,9	1,8	1,6	1,4	1,4	1,7	0,90
HPH průmysl	26 383	30 855	30 523	36 025	43 681	40 712	41 336	1,36
Podíl průmysl na tvorbě HPH (%)	42,7	38,9	38,2	40,4	42,6	38,5	37,5	0,98
ČPH/AWU	265 931	152 521	202 261	247 863	252 749	187 940	344 468	1,70

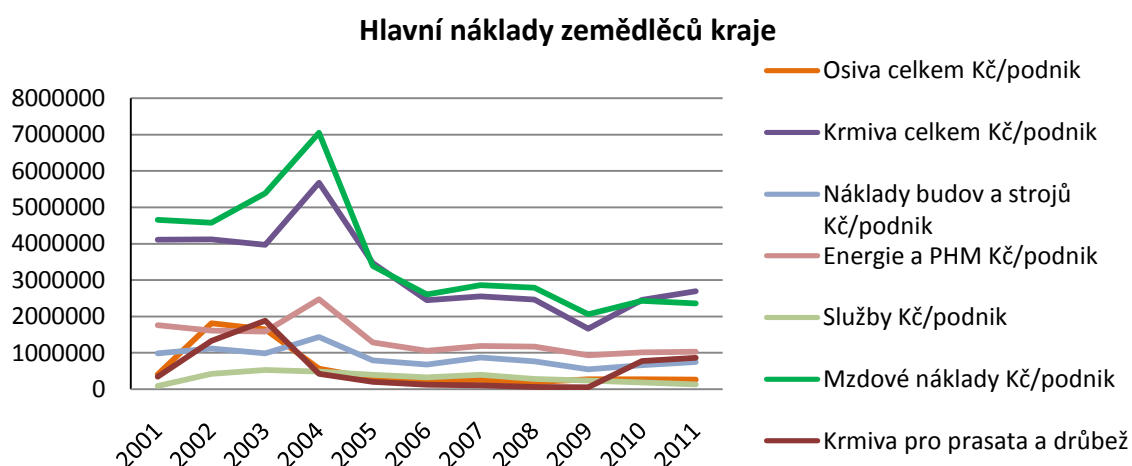
Zdroj: Statistická ročenka Libereckého kraje 2001-2012, ČSÚ

Svatoš [21, s. 24] ale také uvádí, že význam zemědělství je daleko vyšší, než lze vyjádřit těmito ukazateli, které dle něho mají do značné míry i omezenou vypovídací schopnost.

3.2.2 Náklady, výnosy, hospodářský výsledek

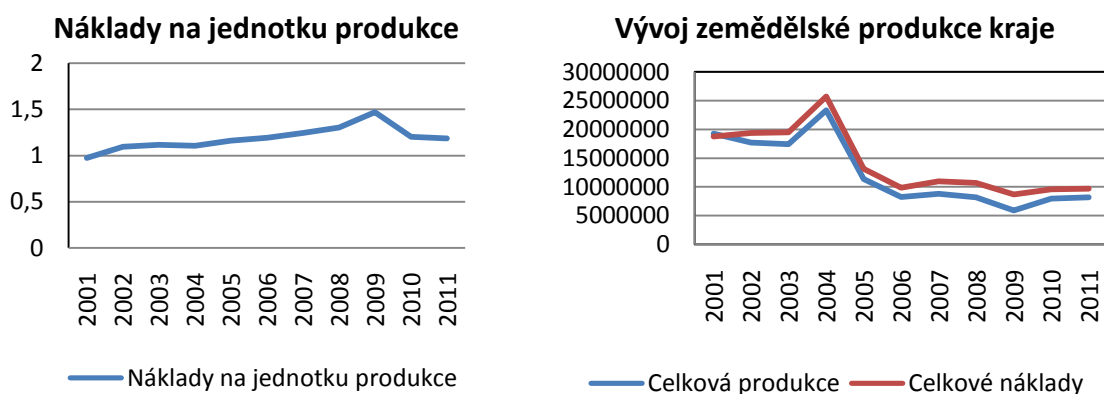
Mezi tři hlavní položky, na které připadá největší část nákladů zemědělských podniků, jsou mzdové náklady, náklady na krmiva a náklady na energie pohonné hmoty a maziva (PHM). Vývoj celkových nákladů má v období po vstupu do EU klesající tendenci (obrázek 9), avšak to je zapříčiněno poklesem živočišné i rostlinné produkce, jak dokazuje obrázek 10. Pokud se přepočítají náklady na jednotku zemědělské produkce, zjistíme, že náklady zemědělských producentů pozvolna vzrůstají. Jedná se zejména o vzrůst cen krmiv

(index^{11/03} 1,45), energie a PHM (index^{11/03} 1,38). Zemědělce nyní také ohrožuje zrušení tzv. zelené nafty¹⁷ neboli zrušení státní podpory zemědělcům v podobě vrácení 60 % ze zaplacené spotřební daně v případě motorové nafty a 85 % v případě bionafty. V roce 2013 tato podpora klesla již na 40, respektive 57 % a pro období od roku 2014 se plánuje tuto podporu zcela zrušit, jelikož vejde v platnost nové dotační programové období [22]. Zrušení této podpory v době neustále rostoucích cen pohonných hmot bude mít zcela jistě velký dopad na náklady, a tím i ceny zemědělských producentů.

Obrázek 9: Vývoj hlavních nákladů zemědělců Libereckého kraje

Zdroj: FADN CZ

Obrázek 10: Vývoj nákladů na jednotku produkce a vývoj zemědělské produkce Libereckého kraje v letech 2001 – 2011

Zdroj: FADN CZ

¹⁷ Účinnost zelené nafty je od roku 2000 a je upravena §57 zákona č. 353/2003 Sb., o spotřebních daních, ve znění pozdějších předpisů.

Klesající úroveň produkce se odráží také na stavu tržeb zemědělského sektoru. Ty samozřejmě také klesají a jsou navíc ovlivněny i nízkými výkupními cenami obchodních řetězců. Nastává jakýsi efekt rozevírajících se nůžek mezi cenami vstupů a cenami výstupů. Po vstupu ČR do EU však zemědělci mohou tento efekt eliminovat díky čerpání provozních dotací, které slouží k úhradě nákladů a využít je tak právě na rostoucí ceny vstupů. Díky tomuto zásahu v současné době výnosy převyšují náklady, a podniky tak mohou dosahovat kladných hospodářských výsledků. Dotace, neboli navýšení peněžních prostředků, s kterými podniky mohou disponovat, jsou důležitým prvkem celé SZP a zajišťují prosperitu mnoha zemědělským podnikům [23].

Tabulka 7: Vývoj hospodářského výsledku Libereckého kraje v letech 2001-2010

Kč/podnik	2001	2002	2003	2007	2010
Provozní výsledek hospodaření	74158,25	-551759	473166,7	657548,4	508800
Finanční výsledek hospodaření	-362821	-60379,3	-174667	-180419	-115889
Mimořádný výsledek hospodaření	53710,48	146896,6	17111,11	42935,48	13644,44
Výsledek hospodaření za účetní období	-251615	-350207	298888,9	477677,4	331822,2

Zdroj: FADN CZ

Výnosy a náklady českého zemědělství se také zabývá studie ČSÚ, která údaje za ČR porovnává s vybranými evropskými státy a se státy EU-15 za období roku 2003 - 2008.

Následující tabulka 8 porovnává podíl nákladů na výnosech České republiky se zeměmi EU-15, Německem, Rakouskem a Slovenskem. Z uvedených dat je možno vidět, že např. v roce 2008 musí ČR na 1 euro výnosu vynaložit 0,934 eur nákladů. Hodnota tohoto poměru je v ČR po Slovensku druhá nejvyšší [24]. Díky příznivějším výsledkům mohou země EU-15 realizovat vyšší zisk, investovat více do modernizace či rozvoje podniků a dále prohlubovat rozdíly se zeměmi EU-12, kam Česko i Slovensko spadá.

Tabulka 8: Podíl nákladů na výnosech vybraných zemí v letech 2003 - 2008

Podíl nákladů na výnosech		2003	2004	2005	2006	2007	2008
EU-15	%	76,9	77,1	79,7	79,5	79,3	82,2
Česká republika	%	102,4	93,1	93,8	94,2	90,3	93,4
Německo	%	95,1	87,2	89,4	89,1	85,9	88,5
Rakousko	%	75,9	75	76,1	75,1	73,6	75,6
Slovensko	%	101,6	96,5	98,8	96,4	95,5	95,6

Zdroj: ČSÚ

3.3 Zemědělské podnikatelské subjekty a půda kraje

Strukturální přeměna po roce 1989 se přirozeně nevyhnula ani podnikové skladbě zemědělství. Přestože k částečným změnám ve struktuře podniků a vlastnictví a obhospodařování půdy bude docházet stále, lze rozhodující proces dnes považovat za ukončený. Podniková skladba zemědělského sektoru Libereckého kraje v letech 2003 až 2010 je zachycena v následující tabulce 9, která byla vytvořena na základě dat dostupných ze šetření ČSÚ.

Tabulka 9: Struktura zemědělských podnikatelských subjektů v Libereckém kraji

Podnikatelské forma		2003	2005	2007	2010	Index 2010/2003
Právníkové osoby		93	102	105	130	1,40
V tom:	Společnost s ručením omezeným	54	61	65	85	1,57
	Akciová společnost	19	20	21	22	1,16
	Družstva	15	16	15	14	0,93
Fyzické osoby		2 025	1 577	1 367	907	0,44
Celkem		2 206	1 776	1 573	1 158	0,53

Zdroj: ČSÚ

Výsledky šetření ČSÚ ukazují, že od roku 2003 do roku 2010 v Libereckém kraji klesl počet zemědělských subjektů o 47 %. Toto snížení ale není tak razantní jak se zdá, jelikož za rok 2010 není započteno více jak 800 subjektů, které nejsou dále zařazovány ve strukturálním šetření zemědělství ČSÚ z důvodu nesplnění tzv. prahových hodnot (5 ha obhospodařované zemědělské půdy, 1 ha sadů, 3 500 m² vinic, nebo součtová plocha zeleniny, jahod a květin od výměry 2 500 m², 5 ks skotu, 10 ks prasat, 10 ks koz a ovcí nebo 100 ks drůbeže) [25]. V případě nesplnění těchto hodnot se jedná o drobné pěstitele nebo chovatelé bez podnikatelského osvědčení. Nicméně úbytek fyzických osob v zemědělství byl dále zapříčiněn zrušením právní formy „samostatně hospodařící rolník“, která byla ukončena 1. května 2009. Tato změna vedla k ukončení činnosti některých fyzických osob a ty, které pokračovaly v podnikání, čekala povinnost přeregistrování dle zákona č. 252/1997 Sb., o zemědělství na zemědělského podnikatele [26]. Naopak počet subjektů právnických osob se zvýšil o 40 %, kdy nejvyšší nárůst zaznamenaly společnosti s ručením omezeným s 57 %. Ve vývoji akciových společností a družstev nedošlo

k výrazným změnám. Na závěr je vhodné dodat, že k poklesu zemědělských subjektů dochází v rámci celé Evropské unie, kdy od roku 2003 došlo v celé EU-27 k jejich poklesu téměř o pětinu.

Zemědělská půda v Libereckém kraji zaujímá 44 % z jeho celkové rozlohy. Za posledních deset let si podíl zemědělské půdy udržuje stabilní hodnotu a dochází jen k mírným výkyvům. Nuance lze pozorovat při rozdělení zemědělské půdy na jednotlivé složky viz tabulka 10. Oproti roku 2003 došlo k úbytku orné půdy, který byl nahrazen nárůstem trvalých travních porostů. Tento jev je však typický pro celou ČR. Podstatnější pokles (45 %) nastal v plochách chmelnic, a však jejich rozloha je oproti zbytku půd zanedbatelná. Z hlediska dlouhodobého vývoje je pozitivní, že v kraji nedochází k výraznému úbytku celkové rozlohy zemědělské půdy, jako je tomu ve zbytku ČR. Využívání půdy k zemědělské činnosti totiž neslouží pouze pro získávání potravinové složky, ale zemědělství také podporuje produkci kyslíku, fixaci oxidu uhličitého, tvoří estetickou hodnotu krajiny a rekreační potenciál půdy, a to vše díky zemědělské činnosti a aktivitě venkovského obyvatelstva.

Tabulka 10: Bilance zemědělské půdy v Libereckém kraji

Výměra (ha)		1998	2000	2003	2007	2011	Index 2011/2003
Celková výměra		316 307	316 312	316 296	316 300	316 338	1,00
Zemědělská půda		141 194	141 096	140 792	140 307	139 896	0,99
V tom:	orná půda	72 402	71 261	69 776	67 690	65 640	0,94
	zahrady	7 476	7 479	7 463	7 547	7 579	1,02
	ovocné sady	1 485	1 466	1 434	1 393	1 395	0,97
	trvalé travní porosty	59 783	61 230	62 070	63 652	65 254	1,05
	chmelnice	48	49	49	24	27	0,55

Zdroj: ČSÚ

Specifickým problémem zemědělství Libereckého kraje stejně tak jako v celé ČR je vlastnictví půdy. Dle dat získaných z výběrových šetření Českého statistického úřadu je zřejmé, že podniky v kraji hospodaří převážně na pronajaté půdě, což dokazuje tabulka 11.

Tabulka 11: Rozdělení půdy kraje dle typu obhospodařování

Výměra (ha)		2003	2005	2007	2010
Obhospodařovaná půda celkem	Zemědělská	61 521	94 032	91 128	101 068
	Orná	31 083	40 923	37 750	41 517
Vlastní půda	Zemědělská	1 129	16 217	18 150	31 555
	Orná	584	5 630	6 338	10 066
Vlastní půda pronajatá jiným	Zemědělská	14	2 427	1 792	1 812
	Orná	9	1 122	802	741
Vlastní půda nevyužívaná	Zemědělská	101	442	105	74
	Orná	21	15	21	32
Najatá půda od jiných	Zemědělská	60 406	80 241	74 770	71 399
	Orná	30 507	36 415	32 213	32 225

Zdroj: ČSÚ

Po přepočtení dat lze zjistit, že pronajatá půda u zapojených jednotek byla v kraji v roce 2003 na úrovni 98 %. V roce 2010 tato hodnota sice poklesla, ale se 72,7 % si pronajatá půda stále drží dominantní postavení. Půdu pronajímají zejména malí hospodáři velkým podnikům, avšak tato skutečnost podniky omezuje, jelikož nemohou provádět změny charakteru pozemků bez souhlasu vlastníků, např. zalesněním či zatravněním. V porovnání s EU-15 je podíl vlastní obhospodařované půdy v ČR (16,2 %) na podstatně nižší úrovni. Například v roce 2007 byla v Rakousku výměra vlastní půdy na úrovni 66 %, v Německu 36,7 %, a v Dánsku 70,7 %.

Rozdělení obhospodařované zemědělské půdy v rámci podniků znázorňuje tabulka 12. K nárůstu došlo v kategorii podniků neobhospodařujících žádnou zemědělskou půdu. Jedná se o producenty živočišné výroby, a ačkoliv netvoří významnou skupinu co do počtu, jejich podíl na stavech zvířat je zásadní.

Tabulka 12: Počet podniků dle kategorií rozlohy obhospodařované plochy

	2003	2005	2007	2008	2009	2010	2011	Index 2011/2003
Žádná	15	37	24	34	39	43	47	3,13
0-4,99	1 073	843	720	758	791	784	806	0,75
5-9,99	361	297	299	311	319	300	303	0,84
10-49,99	480	431	447	444	455	451	466	0,97
50-99,99	67	83	85	92	97	91	108	1,6
100-499,99	87	86	87	87	91	88	90	1,03
500 a více	47	47	47	50	50	50	51	1,09
Celkem	2 130	1 824	1 709	1 776	1 842	1 985	1 871	-

Zdroj: ČSÚ

3.4 Vybrané finanční a ekonomické ukazatele

Tato podkapitola se věnuje analýze vybraných ukazatelů, které slouží ke komplexnímu posouzení finanční a ekonomické výkonnosti podniků, v tomto případě zemědělských podniků Libereckého kraje. Použity budou ukazatelé zadluženosti, likvidity, produktivity a rentability a budou sloužit jako další nástroj pro posouzení ekonomických změn podniků v kraji po vstupu do EU.

Jako zdroj dat pro sestavení těchto ukazatelů bude využita zemědělská účetní datová síť FADN CZ, která spravuje data za jednotlivé roky týkající se podnikové statistiky ve vybraných kategoriích. V tomto případě se pro analýzu časového vývoje použijí data v rozmezí let 2003 až 2011 a po vyhodnocení a porovnání ukazatelů bude zhodnocen časový vývoj ve finančním zdraví podniků.

3.4.1 Ukazatel zadluženosti

Pojem zadluženosti vyjadřuje skutečnost, v jaké míře podnik využívá k financování svých aktiv a činností cizí zdroje. Optimální hodnotu těchto ukazatelů nelze přesně určit, ale v tomto případě získané hodnoty výborně poslouží ke sledování vývoje těchto ukazatelů v čase s ohledem na příslušné podnikové změny [27].

Ukazatel celkové zadluženosti je základním ukazatelem a udává celkovou zadluženost podniku. Obecně platí, že čím vyšší hodnoty ukazatel dosahuje, tím vyšší je zadluženost podniku. Jeho výpočet se provádí dle následujícího vztahu:

$$\text{Míra celkové zadluženosti} = (\text{cizí zdroje} / \text{celková aktiva}) * 100$$

Míra celkové zadluženosti u podniků v Libereckém kraji (tabulka 13, s. 49) se za sledované období snížila ze 43 % na 24 %. Toto zadlužení lze charakterizovat jako poměrně nízké a vypovídá tedy o dobré finanční stabilitě.

Tabulka 13: Míra celkové zadluženosti

	2003	2005	2007	2008	2009	2010	2011
cizí zdroje	10709444	9320315	7201342	7236510	5232736	4957187	4740589
aktiva	24855333	33133637	24128386	22928107	19970995	21051387	20127390
míra celkové zadluženosti	43 %	28 %	30 %	32 %	26 %	24 %	24 %

Zdroj: FADN CZ, vlastní výpočet

3.4.2 Ukazatel likvidity

Likvidita vyjadřuje schopnost podniku přeměnit daná aktiva na hotovost. Lze ji posuzovat na základě tří standardizovaných ukazatelů, které charakterizují likvidní aktiva podle jejich rozdílné likvidnosti, a to jako likviditu okamžitou (likvidita 1. stupně), pohotovou (likvidita 2. stupně) a běžnou (likvidita 3. stupně). Pro analýzu likvidity zemědělských podniků Libereckého kraje byla použita běžná likvidita, která vyjadřuje, kolikrát pokrývají oběžná aktiva krátkodobé závazky podniku. To znamená, jak by byl podnik schopen uspokojit své věřitele, kdyby proměnil veškerá oběžná aktiva na hotovost. Doporučené hodnoty tohoto ukazatele jsou 1,5 – 2,5 a obecně platí, že čím vyšší je hodnota ukazatele, tím pravděpodobnější je zachování platební schopnosti podniku. Pro výpočet ukazatele je používán následující vztah [27, 28]:

$$\text{Běžná likvidita} = \text{oběžná aktiva} / \text{krátkodobé závazky}$$

V následující tabulce 14 jsou zaznamenány hodnoty potřebné pro výpočet a výsledné ukazatele za roky 2003 až 2011.

Tabulka 14: Běžná likvidita

	2003	2005	2007	2008	2009	2010	2011
Krátkodobé závazky (Kč/podnik)	5094944	3689727	2884323	2772794	1942116	1772876	1657980
Oběžná aktiva (Kč/podnik)	9110278	8542258	6279310	5816077	4998268	5665464	5365158
Běžná likvidita	1,79	2,32	2,18	2,1	2,57	3,2	3,24

Zdroj: FADN CZ, vlastní výpočet

Z uvedených výsledků je patrné, že ačkoliv i v roce 2003 byla běžná likvidita v rozmezí doporučených hodnot, do roku 2011 hodnota likvidity narůstá a tím pádem se i zlepšuje

platební schopnost podniků. Nárůst likvidity je v tomto případě způsoben výrazným poklesem krátkodobých závazků podniků, které do roku 2003 poklesly o 67,5 %.

3.4.3 Ukazatele produktivity

Ukazatele produktivity jsou jedním z dalších možných nástrojů používaných k hodnocení ekonomického vývoje a vyjadřují míru využití produkčních faktorů při tvorbě produkce. Jejich pomocí hodnotíme efekt, respektive výstup z výrobního procesu podniků. Použitým vstupem v tomto případě bude práce, půda a kapitál, a hodnoceno bude jejich množství vynaložené na jednotku produkce. Jednotlivé ukazatele se vypočítají dle následujících vztahů [24]:

$$\text{Produktivita práce} = \text{produkce} / \text{pracovní síla}$$

$$\text{Produktivita kapitálu} = \text{produkce} / \text{celková aktiva}$$

$$\text{Produktivita půdy} = \text{produkce} / \text{výměra zemědělské půdy}$$

Vstupní data pro výpočet a výsledné hodnoty jednotlivých ukazatelů udává tabulka 15.

Tabulka 15: Podklady a výpočty ukazatelů produktivity

	2003	2005	2007	2008	2009
Produkce odvětví (mil. Kč)	1656,4	1898,5	1938,1	2316	1842
Zaměstnanost odvětví (osob)	6700	3800	4900	5000	3700
Celková aktiva (Kč)	24855333	33133637	24128386	22928107	19970995,2
Výměra zemědělské půdy (ha)	140792	140578	140307	140188	140090
Produktivita práce (Kč/os.)	247223,9	499605,3	395530,6	463200	497837,84
Produktivita kapitálu	66,64	57,3	80,32	101,01	92,23
Produktivita půdy (Kč/ha)	11764,87	13504,96	13813,28	16520,67	13148,73

Zdroj: FADN CZ, vlastní výpočty

Dle ukazatele produktivity práce je patrné, že od roku 2003 do roku 2009 efektivita výrobního faktoru práce přibližně dvakrát vzrostla. Tento trend je zapříčiněn především výrazným snížením pracovníků zemědělského odvětví, kteří, ačkoliv jejich hodnota za dané období téměř o polovinu klesla, produkují stále přibližně stejnou úroveň produkce, neboli dochází k efektivnějšímu využití tohoto produkčního faktoru.

Produktivita kapitálu za sledované období taktéž narostla, a to o 38,4 %. I zde hraje vliv snížení hodnoty jmenovatele, tedy aktiv. Nárůst zaznamenal i třetí sledovaný ukazatel, a to ukazatel produktivity půdy. Nárůst byl pouze o 11,8 %, ale je zřejmé, že tato hodnota výrazně kolísá. Např. v roce 2008 bylo v důsledku příznivých klimatických vlivů bohatá úroda, která ovlivnila výši produkce a výnosnost osevních ploch, což se samozřejmě promítlo ve výši toho ukazatele.

Po shrnutí těchto výše pospaných ukazatelů produktivity lze konstatovat, že od roku 2003, tedy od vstupu ČR do EU, dochází k pozitivnímu vývoji efektivnosti a ekonomického vývoje podniků v kraji.

3.4.4 Ukazatel rentability

Ukazatel rentability hodnotí efektivnost hospodaření podniku a jeho schopnost dosahovat zisku zhodnocením vloženého kapitálu. Funguje na principu porovnání celkového zisku s výší vloženého kapitálu, kterého bylo použito k jeho dosažení. Pro analýzu se využívají tři kategorie zisků. V této podkapitole bude pro analýzu používán zisk po zdanění neboli výsledek hospodaření za běžné období. Výpočet ukazatelů je dle následujících vztahů [27]:

$$\text{Rentabilita celkového kapitálu} = \text{zisk} / \text{celkový vložený kapitál}$$

$$\text{Rentabilita celkového investovaného kapitálu} = \text{zisk} / (\text{dlouhodobé závazky} + \text{vl. kapitál})$$

$$\text{Rentabilita vlastního kapitálu} = \text{zisk} / \text{vlastní kapitál}$$

V databázi FADN CZ byly opět vyhledány příslušné hodnoty pro výpočet těchto ukazatelů za jednotlivé roky, a kompletní přehled zachycuje tabulka 16.

Tabulka 16: Rentabilita podniků Libereckého kraje

	2001	2003	2005	2007	2010
Výsledek hospodaření za běžnou činnost (Kč)	-305325,4	281777,8	380084,8	434741,9	318177
Průměrný kapitál (Kč)	24787058	24097500	31980158	23291753	19581475
Dlouhodobé závazky + vlastní kapitál (Kč)	22400455	19760389	29443910	21244064	19278511
Vlastní kapitál (Kč)	16111510	14145889	23813322	16927044	16094200
Rentabilita celkového kapitálu	-0,0123	0,0117	0,0119	0,0187	0,0162
Rentabilita celkového investovaného kapitálu	-0,0136	0,0143	0,0129	0,0204	0,0165
Rentabilita vlastního kapitálu	-0,0189	0,0199	0,0159	0,0257	0,0197

Zdroj: FAND CZ, vlastní výpočty

Z tabulky 16 vyplývá, že vypočtené ukazatele rentability v letech 2003 a 2010 dosahují téměř totožných hodnot. Výrazný rozdíl je pouze v předvstupním období, kdy podniky dosahovaly záporného hospodářského výsledku, tedy ztráty, a tím pádem i záporných ukazatelů rentability. Stabilní úroveň ukazatelů i přes rostoucí zisk je dána pravděpodobně tím, že podniky místo investování do nových majetků raději splácejí cizí zdroje a postupně tak snižují jejich úroveň. Cizí zdroje v roce 2003 byly na úrovni 10 709 444 Kč/podnik, zatímco v roce 2011 tato hodnota byla už pouze 4 740 589 Kč/podnik. Pokles cizích zdrojů je tedy o více jak 55 %.

Po zhodnocení všech ukazatelů v této podkapitole lze tvrdit, že zemědělské podniky v Libereckém kraji od vstupu do EU zaznamenávají pozitivní ekonomický vývoj. Pozitivní vývoj zaznamenaly ukazatele zadluženosti, likvidity a produktivity. Pouze ukazatele rentability nezaznamenaly pozitivní, ale ani negativní vývoj, jelikož se dlouhodobě pohybují na přibližně stejné úrovni.

3.5 Podpory a dotace agrárního sektoru

Vstupem ČR do EU se otevřela možnost čerpání z řady dotačních programů plynoucích z evropských fondů. Zemědělský sektor nebyl výjimkou, a tak k národním podporám zemědělců přibýly i platby nové, definované Společnou zemědělskou politikou EU. Během období od vstupu ČR do EU se dotační programy mění, aktualizují, některé zanikají a jsou nahrazeny novými. Jde o přirozený proces, kdy unie provádí tzv. kohezní politiku, neboli stanovuje jednotlivé programy v rámci sedmiletého cyklu. V každém cyklu se programy přizpůsobují daným potřebám unie, ekonomickému vývoji, nově přistupujícím členům, nesou nové cíle atd. Těmto programům pak Ministerstvo zemědělství a SZIF vytvářejí programové dokumenty zpracované v souladu s nařízením Rady, jež vymezují veškerá specifikata. Přehled jednotlivých programů od vstupu ČR do EU a také nové programovací dokumenty na období 2014-2020 zachycuje tabulka 17.

Tabulka 17: Vývoj jednotlivých dotačních programů České republiky

2004 - 2006	2007 - 2013	2014 - 2020
OP RVMZ	PRV ČR	PRV ČR
HRDP		
PŘÍMÉ PLATBY - SAPS, TOP-UP		Přímé platby

Zdroj: Vlastní tvorba

Jak můžeme vidět výše, v době vstupu ČR do EU zemědělci mohli využívat 2 dotační programy, a to Operační program rozvoj venkova a multifunkční zemědělství (OP RVMZ) a Horizontální plán rozvoje venkova (HRDP), které od roku 2007 nahradil Program rozvoje venkova (PRV). Hlavní dotační opatření v rámci těchto programů však i po změnách zůstávají zachovány. Financování těchto programů probíhá prostřednictvím fondu Evropské unie EAFRD. V programu HRDP bylo v rámci celé ČR vyčerpáno 19 mld. Kč plynoucích z EU i národních zdrojů, v OP RVMZ 7 mld. Kč, a na program PRV je vyčleněno celkem 3,6 mld. €. Možnost čerpání finančních prostředků z fondů EU měla, a nadále má, velmi pozitivní vliv na ekonomickou situaci zemědělských podniků. Liberecký kraj není výjimkou a díky čerpání dotací si řada zemědělců v kraji vylepšila svůj hospodářský výsledek, či dokonce díky nim přežívá. Kompletní shrnutí čerpaných prostředků zachycuje tabulka 18, respektive její první a druhá část. Přehled kompletních dotačních podpor v rámci PRV ČR je k nahlédnutí v příloze A této práce.

Tabulka 18:(1. část) Přehled čerpaných dotačních prostředků v Libereckém kraji v letech 2004-2011

Opatření	Název	2004		2005		2006		2007	
		ČR	EU	ČR	EU	ČR	EU	ČR	EU
Přímé platby									
	Jednotná platba na plochu SAPS		16912446		18976887		18085322		22308191
	Národní doplňkové platby TOP-UP	10989843		15163001		14673799		15051511	
Podpory v rámci programu PRV a ze zdrojů EAFRD									
Osa I									
I.1.1	Modernizace zemědělských podniků							985885	2957652
I.1.2	Investice do lesů							16774	50321
I.1.3	Přidávání hodnoty zemědělským a potravinářským produktům								
I.3.3	Předčasné ukončení zemědělské činnosti			52500	210000				492077
I.3.4	Využívání poradenských služeb								
Osa II									
II.1.1	Platby za přírodní znevýhodnění poskytované v horských oblastech a platby poskytované v jiných znevýhodněných oblastech (LFA)	1856696	7426744	1841520	7402377	1229441	4917748	1264375	5057488
II.1.3	Agroenvironmentální opatření	2053719	8214874	1841009	7466773	1368517	5474057	1570366	6281468
II.2.4	Obnova lesního potenciálu po kalamitách a podpora společenských funkcí lesů								
Osa III									
III.2.1	Obnova a rozvoj vesnic, občanské vybavení a služby							871169	2613505
Dotace MZe									
3	Ozdravování polních a speciálních plodin			284989		520371		78726	
8	Nákazový fond			1112605		911745		647785	
9	Podpora poradenství a vzdělávání			45000		15000			
	PRGLF			1439048		1310224		1424391	
	Celkem	14900258	32554064	21779672	34056037	20029097	28477127	21910982	39760702

Zdroj: Vlastní tvorba na základě dat z Registru příjemců dotací dostupný z: <http://eagri.cz/public/app/SZR/SubsidyReports/Report/GrantByProgram>

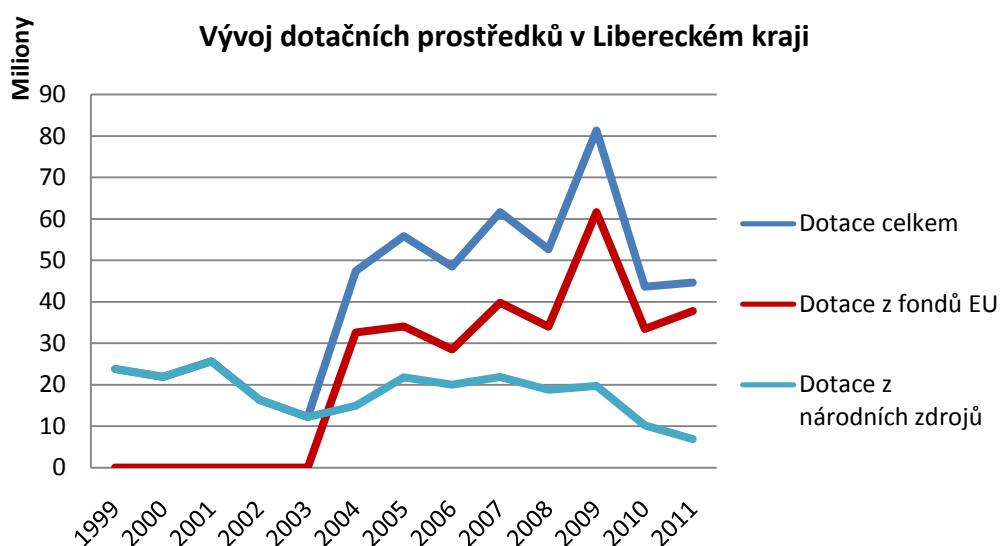
Tabulka 18:(2. část) Přehled čerpaných dotačních prostředků v Libereckém kraji v letech 2004-2011

Opatření	Název	2008		2009		2010		2011	
		ČR	EU	ČR	EU	ČR	EU	ČR	EU
Přímé platby									
	Jednotná platba na plochu SAPS		20675705		42508666		24128095		29565077
	Národní doplňkové platby TOP-UP	13186828		11949928		6020926		2162655	
Podpory v rámci programu PRV a ze zdrojů EAFRD									
Osa I									
I.1.1	Modernizace zemědělských podniků			969558	2908670	280540	841620		
I.1.2	Investice do lesů								
I.1.3	Přidávání hodnoty zemědělským a potravinářským produktům			51694	155081	143750	431250		
I.3.3	Předčasné ukončení zemědělské činnosti	36000	108000	120783	362347	108000	324000	81649	244946
I.3.4	Využívání poradenských služeb	8 000	24000	11920	35760			9432	28294
Osa II									
II.1.1	Platby za přírodní znevýhodnění poskytované v horských oblastech a platby poskytované v jiných znevýhodněných oblastech (LFA)	850129	3400512	893384	3573522	692409	2769629	724775	2899091
II.1.3	Agroenvironmentální opatření	1196600	4858399	1290692	5162743	1126281	4505113	1069355	4328809
II.2.4	Obnova lesního potenciálu po kalamitách a podpora společenských funkcí lesů					101417	405667	170669	682669
Osa III									
III.2.1	Obnova a rozvoj vesnic, občanské vybavení a služby	1623602	4870804	2298777	6896328				
Dotace MZe									
3	Ozdravování polních a speciálních plodin	26 772		31578		21 993		84612	
8	Nákazový fond	584395		410176		175707		636047	
9	Podpora poradenství a vzdělávání								
	PRGLF	1237573		1687335		1546931		1942267	
	Celkem	18749899	33937420	19715825	61603117	10217954	33405374	6881461	37748886

Zdroj: Vlastní tvorba na základě dat z Registru příjemců dotací dostupný z: <http://eagri.cz/public/app/SZR/SubsidyReports/Report/GrantByProgram>

Od vstupu ČR do EU se v Libereckém kraji započalo využívat hned několika dotačních opatření. Na základě dat čerpaných z Registru příjemců dotací¹⁸, dostupného na internetových stránkách Mze, byla vytvořena tabulka 18, jež nám udává přehled veškerých těchto opatření čerpaných v rámci kraje, která byla za dobu členství v EU uplatňována. Ke každému opatření je dále uvedena výše příspěvků plynoucích z fondů EU a výše příspěvků plynoucích z národních zdrojů pro jednotlivé roky členství, počínaje rokem 2004 a konče rokem 2011.

Celková výše vyčerpaných dotací zemědělských podniků Libereckého kraje byla od roku 2004 do roku 2011 celkem 435 727 875 Kč. Z toho 69,2 % (301 542 727 Kč) všech příspěvků bylo financováno Evropskou unií. Je evidentní, že EU hraje velmi významnou roli ve finanční podpoře podniků, kdy národní příspěvky převyšuje více než dvojnásobně.

Obrázek 11: Vývoj dotačních prostředků v Libereckém kraji

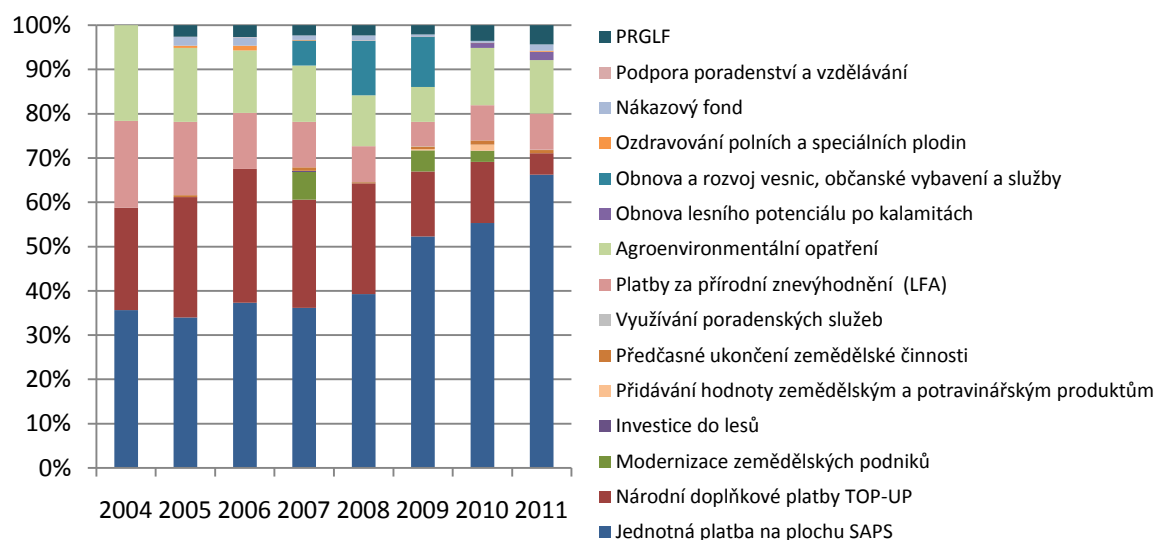
Zdroj: Vlastní tvorba

Procentuálně největší podíl představují přímé platby SAPS s 44,3 % (193 160 389 Kč), spolu společně s doplňkovými národními platbami Top-Up s 20,5 % (89 198 491 Kč). Třetí nejobjemnější skupinou jsou platby v rámci agroenvironmentálních opatření (AEO), které zaujímají z celkových dotačních prostředků 13,3 % (57 808 775 Kč), a čtvrté

¹⁸ Dostupný z: <http://eagri.cz/public/app/SZR/SubsidyReports/Report/GrantByProgram>

nejobjemnější jsou platby LFA s 10,7 % (46 799 840 Kč). Ostatní platby nebyly čerpány již v takových objemech, a jejich procentuální zastoupení je méně než 5 %, viz obrázek 12.

Procentuální podíl jednotlivých dotačních opatření v Libereckém kraji

Obrázek 12: Procentuální podíl jednotlivých dotačních opatření v Libereckém kraji

Zdroj: Vlastní tvorba

Hlavním dotačním opatřením plynoucím do příjmů zemědělských podniků Libereckého kraje a jejich charakteristice budou věnovány následující podkapitoly.

3.5.1 Přímé platby SAPS a Top-Up

Jednotná platba na plochu SAPS je podpora poskytována ze zdrojů EU na hektar obhospodařované zemědělské půdy jak fyzickým, tak právnickým osobám V ČR je tuto platbu možno čerpat od roku 2004 doposud, a její výše každoročně narůstá v závislosti na podmínkách dorovnávání plateb s EU-15, jak již bylo uvedeno v podkapitole 1.2.2. Konkrétní hodnoty v jednotlivých letech uvádí následující tabulka 19.

Tabulka 19: Vývoj platby SAPS na 1 ha zemědělské půdy v ČR v letech 2004 - 2012

Rok	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Sazba Kč/ha	1830,40	2110,70	2517,80	2791,50	3072,70	3710,00	4060,80	4686,50	5387,30

Zdroj: Státní zemědělský intervenční fond, www.szif.cz

Jak již bylo řečeno, za období členství v EU bylo v Libereckém kraji vyplaceno na platbách SAPS 193 160 389 Kč. V rámci kraje pak nejvyšší objem příspěvků připadá na okres Česká Lípa a nejméně na okres Jablonec n. Nisou.

Vedle přímých plateb jsou zemědělcům vypláceny doplňkové národní platby Top-Up plně financované ze zdrojů ČR. Tyto platby slouží k dorovnání vybraných komodit, které jsou v systému přímých podpor znevýhodněny vůči zemím tzv. EU-15. Konkrétně se jedná o platbu na chmel, přežvýkavce, chov ovcí a koz, chov krav bez tržní produkce mléka, zemědělskou půdu, na brambory pro výrobu škrobu a na pěstování plodin na orné půdě [29].

Zemědělci Libereckého kraje využívají dotace na všechny zmíněné komodity, v celkových výších zaznamenaných v tabulce 18. Z téže tabulky je dále patrné, že od roku 2008 objem prostředků Top-Up klesá. Jedním z důvodů je jednak postupně narůstající platba SAPS, a jednak zmrazení finančních prostředků vládou, jež měly do zemědělského sektoru směřovat. Například v roce 2009 bylo za účelem snížení schodku státního rozpočtu ze zemědělského sektoru vládou odvedeno 13 mld. Kč [30]. Přehled plateb a jejich výše v jednotlivých letech shrnuje tabulka 20.

Tabulka 20: Vývoj platby Top-Up v ČR v letech 2004 - 2011

Rok	Chmel decoupling (na 1 ha)	Přezvýkavci (na 1 VDJ)	Chov ovcí a koz (na 1 VDJ)	Chov krav bez tržní produkce mléka (na 1 VDJ)	Brambory pro výrobu škrobu Coupling (na 1 t)	Brambory pro výrobu škrobu decoupling (na 1 t)	Pěstování plodin na orné půdě (na 1 ha)
2004	4320,00	x	700,00	4225,0	x	x	1479,00
2005	6387,50	2006,60	x	x	x	x	2314,90
2006	6302,80	2581,60	x	x	x	x	2240,40
2007	6430,00	2548,90	x	x	1825,90	810,50	1755,10
2008	3680,80	1669,40	1344,80	2939,70	1635,20	659,10	1341,40
2009	4474,60	1461,30	1362,10	3280,40	1668,60	586,40	1184,00
2010	8126,80	1310,10	1 000,00	2119,60	1631,20	465,30	x
2011	7540,90	910,80	650,80	1393,80	1641,40	378,80	x

x – platba není poskytována

Zdroj: Státní zemědělský intervenční fond, www.szif.cz

Celková částka národních plateb je doposud 89 198 491 Kč a co se týče krajského rozložení, tak i zde, stejně jako u plateb SAPS, v příjmu dotací dominuje okres Česká Lípa, který několikanásobně převyšuje okres Jablonec nad Nisou s nejnižším objemem dotací.

3.5.2 Agroenvironmetnální opatření

Agroenvironmetální opatření je dotační podpora na hektar zemědělské půdy vyplácena v letech 2004 - 2006 v rámci programu HRDP (opatření 3.3), a později v letech 2007 - 2013 v rámci programu PRV ČR (Osa II, opatření 1.3).

Cílem těchto plateb je podporovat zemědělce ve využívání zemědělské půdy tak, aby jejich činnost byla v souladu s ochranou a zlepšením životního prostředí a krajiny. Klade důraz na zachování přírodních zdrojů, zachování biologické rozmanitosti, podporu ekologické stability krajiny atd. [31] Opatření AEO je dále rozděleno na 3 specificky zaměřená podopatření viz níže. Ta, jež jsou využívána v Libereckém kraji, jsou zvýrazněna kurzívou.

- **Podopatření A: Postupy šetrné k životnímu prostředí**

- A1: *Ekologické zemědělství*

- A2: *Integrovaná produkce*

- **Podopatření B: Ošetřování travních porostů**

- B1: *Louky*

- B2: *Mezofilní a vlhkomilné louky*

- B3: *Horské a suchomilné louky*

- B4: *Trvale podmáčené a rašelinné louky*

- B5: *Ptačí lokality na TP – hnízdiště bahňáků*

- B6: *Ptačí lokality na TP – hnízdiště chřástala polního*

- B7: *Pastviny*

- B8: *Druhově bohaté pastviny*

- B9: *Suché stepní trávníky a vřesoviště*

- **Podopatření C: Péče o krajinu**

- C1: *Zatravňování orné půdy*

- C2: *Pěstování mezipločin*

- C3: *Biopásy [32]*

Celková suma na AEO opatření kraje činí 57 808 775 Kč, kdy opět největší podíl dotací pobírají zemědělci z okresu Česká Lípa a nejnižší podíl z okresu Jablonec n. Nisou.

3.5.3 Méně příznivé oblasti LFA

Opatření LFA je stejně jako AEO vypláceno v letech 2004 - 2006 v rámci programu HRDP (opatření 3.2) a v letech 2007 – 2013 v rámci programu PRV ČR (Osa II, opatření 1.1). Jedná se o platby pro zemědělce hospodařící v oblastech s méně příznivými podmínkami pro zemědělskou činnost. Jejich cílem je jednak zvýšení příjmů těmto

zemědělci, udržení krajinného rázu a zachování zemědělské činnosti v těchto oblastech. Tyto informace a mnoho dalších však již bylo uvedeno v podkapitole 2.4.1.

V Libereckém kraji bylo od roku 2004 přijato 46 799 840 Kč v rámci tohoto opatření. Nebude překvapivé, vzhledem ke krajinnému rázu, že největší objem dotací putoval do okresu Liberec, a naopak nejméně těchto podpor připadlo na okres Česká Lípa.

Článek Douchy a spol. přichází se zajímavou teorií, která tvrdí, že se v ČR záměrně opouští zemědělská půda, která by nesplňovala dotační podmínky SZP, či se pozemky nezemědělského charakteru v těchto oblastech přeměňují tak, aby tyto podmínky splnily. A to nejčastěji přeměnou na trvalé travní porosty, na něž připadá dotace v rámci opatření AEO. Pokud k této přeměně dochází v méně příznivých oblastech, mohl by se tento jev brát jako pozitivní, ale dle Douchy a spol. se pouze asi 50 % travních porostů využívá k výrobě krmiv jako seno či siláž a zbylá část se udržuje při minimálních nákladech a současně vysokých podporách jako pastviny při chovu skotu. Může pak docházet k paradoxu, kdy velké farmy v LFA oblastech dosahují lepších ekonomických výsledků, nežli farmy v nejlepších přírodních podmínkách [33]. K stejnému výsledku došli i autoři Kroupová a Malý, kteří jednak tvrdí, že dotační platby omezují racionální chování producentů a zvyšují jejich závislost na podporách státu a dále poukazují na jev, že procentní zvýšení sazby na TTP vede k poklesu produkce o 0,44 % [34].

Na druhou stranu, dle konzultanta této práce Ing. Erlebacha, byla v devadesátých letech díky zemědělské politice situace téměř katastrofální, kdy ladem ležely tisíce hektarů neobdělávané půdy a spousty prázdných stájí. Zatravnění ploch a návrat zvířat tyto oblasti prakticky zachránilo od ekologické katastrofy a nekulturní krajiny. Zatravnění ploch má i důležitý význam z důvodu erozní ohroženosti půd, jejich navrácení do původního stavu a i v případě nadvýroby obilovin, kdy zhruba jednu polovinu produkce (cca 3,5 mil tun) je třeba udat v zahraničí. Podle Ing. Erlebacha je ve využívání zemědělské půdy jediný problém, a to vysoká výměra zemědělské půdy na jednoho obyvatele v ČR (cca 0,4 ha/ob.). V ČR je evidováno 4,2 mil ha zemědělské půdy, ačkoliv pro potravinovou soběstačnost by stačilo cca 2 mil ha. Udržování této zemědělské půdy pak s sebou nese vyšší náklady (a tedy i větší objem dotací vyplácených na hektar zemědělské půdy), které by při obhospodařování jen skutečně potřebné půdy mohly být využity v jiných sektorech.

Zajímavé poznatky také udává tzv. Index závislosti na dotacích, který zpracovává Český statistický úřad. Pomocí toho indexu je možné vyjádřit vliv evropských dotací na české zemědělství, respektive závislost na těchto dotacích. Index vyjadřuje podíl nákladů a výnosů bez započtení dotací na výrobu. Měří schopnost odvětví generovat zisk z vlastních zdrojů, kdy hodnoty vyšší jak 100 % představují v delším časovém horizontu potřebu dotací k pokrytí provozních nákladů odvětví a vysoké riziko závislosti na dotacích. Jak je patrné z tabulky 21 Česká republika tuto stoprocentní hranici dlouhodobě přesahuje, a tak můžeme konstatovat, že u českých zemědělských subjektů existuje velmi silná závislost na dotačních prostředcích [24].

Tabulka 21: Index závislosti na dotacích vybraných zemí v letech 2003 - 2008

ČR=100%		2003	2004	2005	2006	2007	2008
EU-15	%	80,8	80,5	87	90,4	89,6	92,5
Česká republika	%	110,3	98,8	111	113,6	105,8	117,3
Německo	%	98,8	90,2	103,4	103,3	98	100,4
Rakousko	%	90,7	89,4	97,4	95,5	91	92,6
Slovensko	%	110,1	99,8	108,6	107,9	110,7	108,8

Zdroj: ČSÚ

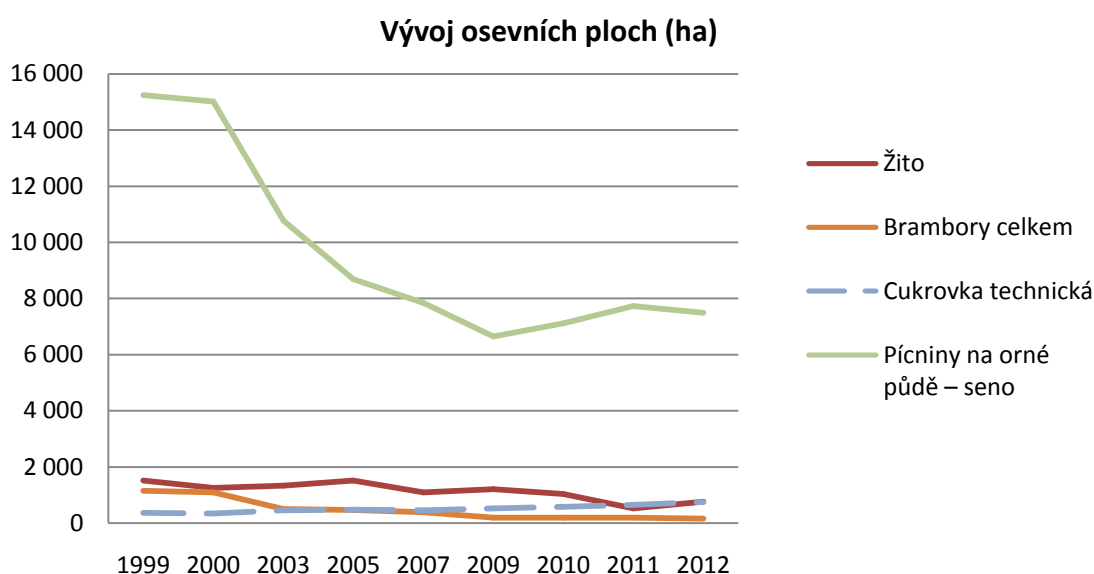
3.6 Zemědělská produkce

Společná zemědělská politika EU a vstup celkově měl také dopad na zemědělskou výrobu podniků. Díky otevření trhu musí čeští zemědělci čelit vysoké konkurenci, což může být např. vůči zemím EU-15, které pobírají vyšší podpory, obtížné. Mění se tak struktura zemědělské produkce, a to zejména v rámci živočišné výroby.

3.6.1 Rostlinná výroba

Struktura rostlinné výroby Libereckého kraje se po vstupu ČR do EU výrazně nezměnila. Dle hektarové výměry osevních ploch (podrobný přehled viz příloha B, tab. 24) má v kraji zásadní postavení pěstování obilovin, konkrétně ječmene, pšenice (především pšenice ozimá) a žita. V roce 2003 se obiloviny pěstovaly na 53 % z celkové výměry osevních ploch a v roce 2012 na 55 %. Co se týče změn osevních ploch po vstupu do EU, v rámci ploch obilovin došlo k výraznému poklesu žita (index^{12/03} 0,58), avšak celkově se plochy

obilovin nijak výrazně nezměnily. Zato došlo k výraznému poklesu osevních ploch brambor, které se od roku 2003 snížily více jak 3 krát (index^{12/03} 0,31). Tento jev se však projevuje napříč celou republikou, a tak již ČR v pěstění brambor není soběstačná. Jako hlavní důvod se jeví velmi nízké výkupní ceny, díky nimž se pěstování brambor pro zemědělce stává nerentabilní [35]. Pokračuje i pokles pícnin, jež by mohl mít souvislost s jejich již zmíněným nahrazováním trvale travními porosty či s poklesem dobytka. Naopak nárůst osevních ploch (index^{12/03} 1,66) zaznamenala technická cukrovka. Grafický vývoj plodin s největšími změnami viz obrázek 13.

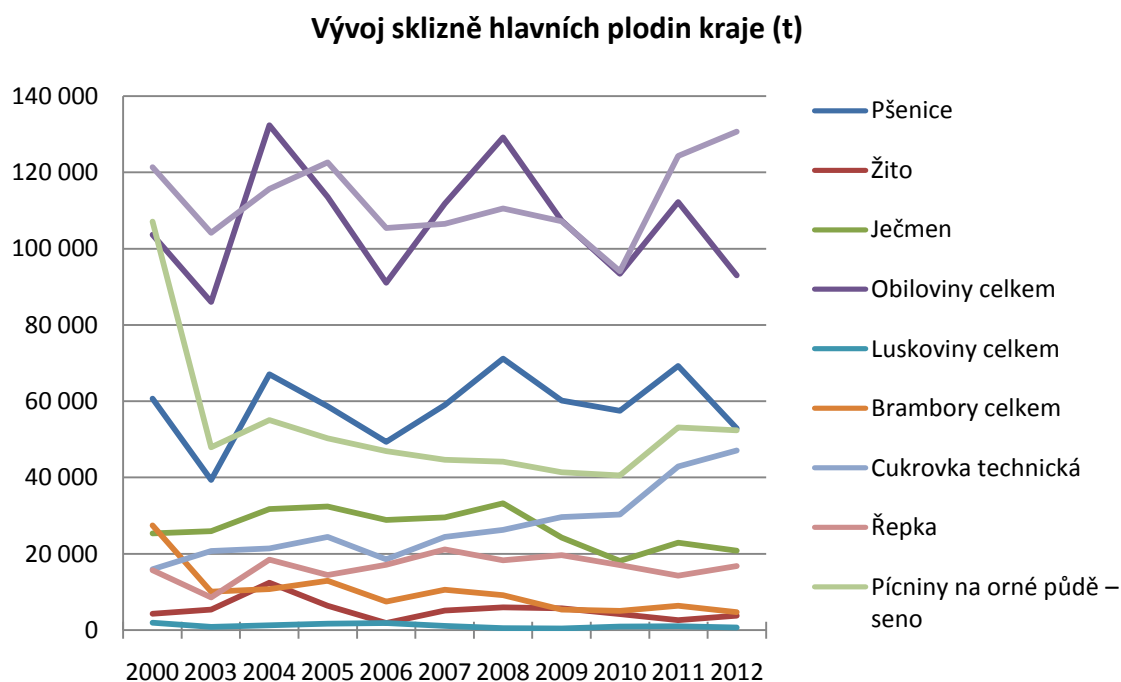
Obrázek 13: Vývoj osevních ploch v Libereckém kraji 1999-2012

Zdroj: vlastní tvorba na základě dat z ČSÚ

Co se týče vývoje sklizně hlavních plodin kraje, největší nárůst zaznamenala technická cukrovka, a to více jak dvojnásobný (index^{12/03} 2,12). Tento jev je překvapující, jelikož pěstování cukrovky v ČR pod vlivem zásahů EU v podobě produkčních cukerných kvót a referenčních cen každoročně klesá [36]. Za výrazný pokles v ČR také může chyba vlády, která cukrovarům cukernou kvótu přidělila, namísto toho, aby ji pouze propůjčila. Většina cukrovarů v té době již byla ve vlastnictví zahraničních vlastníků a tak v okamžiku, kdy EU v důsledku nadprodukce cukru nabídla odkoupení kvót na cukr, se tyto cukrovary kvót za vysoké platby vzdaly, avšak samozřejmě jen u cukrovarů v ČR čímž se zde omezila výroba a ve svých domácích zemích produkují dál. Nárůst pěstování této plodiny, jež je pozorován v Libereckém kraji, je způsoben zejména jejím využitím při výrobě biolihu.

Naopak výrazný pokles sklizně (index^{12/03} 0,47) zaznamenaly brambory, což koresponduje se snižující se osevní plochou, stejně tak je tomu u žita (index^{12/03} 0,69). Ostatní plodiny nejeví nijak zásadní odchylky od průměru v čase, dochází pouze ke každoročním výkyvům, které jsou způsobeny výraznými vlivy počasí. Tyto jevy zachycuje i obrázek 14, kdy lze zřetelně vidět poklesy v letech 2003 v důsledku sucha, a v roce 2006 v důsledku zvýšených srážek. Naopak roky 2004 a 2008, kdy bylo dosaženo nejvyšších sklizní, byly klimaticky nejpriznivější. Detailní přehled sklizní jednotlivých plodin v letech 2000 – 2012 zachycuje tabulka 25 v příloze B.

V příloze C, v tabulce 26, je zachycen hektarový výnos jednotlivých plodin, který zachycuje poměr sklizně a produkční plochy dané plodiny. Z dat vyplývá, že u všech plodin došlo vzhledem k roku 2003 k nárůstu hektarového výnosu.

Obrázek 14: Vývoj sklizně hlavních plodin Libereckého kraje v letech 2000-2012

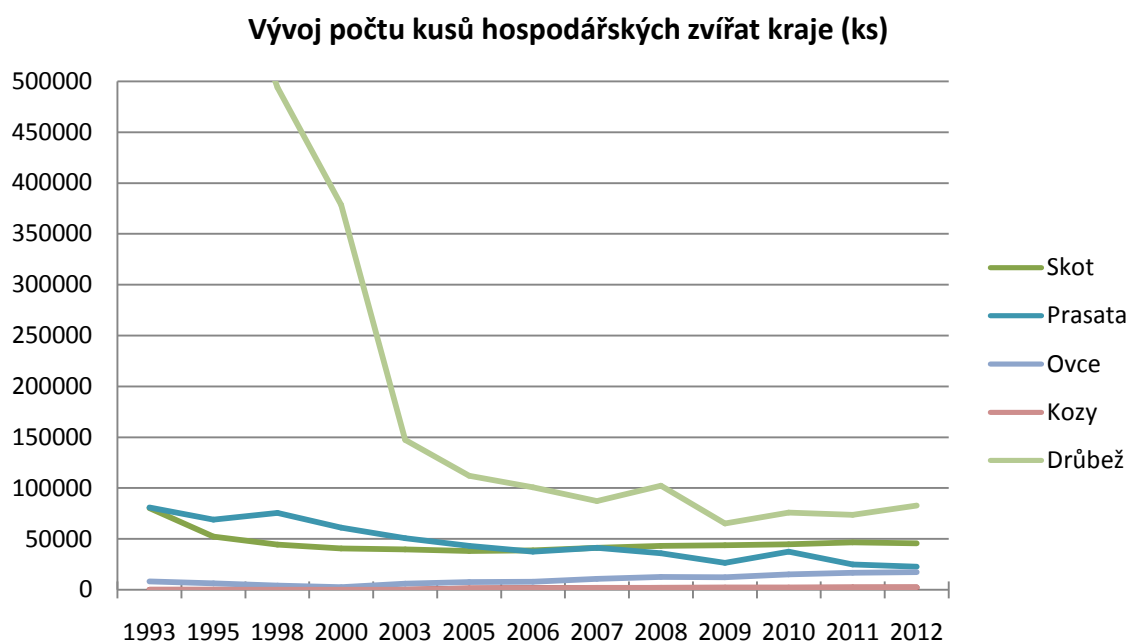
Zdroj: vlastní tvorba na základě dat z ČSÚ

V rostlinné výrobě kraje tedy nelze sledovat žádný jednoznačný trend, který by se vyskytl v závislosti působení SZP. Výroba zemědělců je v tomto případě nejvíce ovlivňována cenami zemědělských komodit, jež meziročně kolísají a jsou globálně ovlivňovány a dále klimatickými jevy, jež silně ovlivňují podmínky pro zemědělskou výrobu.

U rostlinných produktů (vyjma brambor a řepky), si republika udržuje soběstačnost a nabídka převyšuje domácí poptávku. U obiloviny dokonce došlo k trojnásobnému zvýšení vývozu s porovnáním s předvstupním obdobím a současně se zvýšila míra soběstačnosti o jednu třetinu. Ačkoliv u technické cukrovky došlo vlivem opatření EU k výraznému poklesu sklizňových ploch, tak i u této komodity zůstává ČR soběstačná [37].

3.6.2 Živočišná výroba

Podstatně vyšší dopady měl vstup do EU na živočišnou výrobu Libereckého kraje, což lze soudit z vývoje počtu kusů hospodářských zvířat. Z dat dostupných z veřejné databáze ČSÚ je vytvořena tabulka 27 v příloze C a na základě vytvořených indexů změn lze pozorovat poklesy počtu kusů chovaných zvířat u jednotlivých druhů, která zachycuje i obrázek 15.

Obrázek 15: Vývoj počtu kusů hospodářských zvířat Lib. kraje v letech 1993 - 2012

Zdroj: Vlastní tvorba na základě dat z ČSÚ

Největší propady stavů kusů zaznamenaly chovy prasat (index^{12/03} 0,45), které se na jednotném evropském trhu při uvolnění zahraničního obchodu dostaly pod silný konkurenční tlak. Tento trend se objevuje v celé ČR a dle Ing. Erlebacha má kořeny již v 90. letech, kdy republika nemohla konkurovat zemím EU-15 pobírající až 7 krát vyšší

dotace na hektar zemědělské půdy a kdy byly nastaveny celní bariéry s velkými rozdíly dovozních cel – ČR 35 %, Německo 135 %, což samozřejmě vyvolalo prudký nárůst dovozu vepřového masa. Na razantním úbytku chovu vepřů se také podílejí obchodní řetězce, které zneužívají své dominantní postavení (zajišťují 80 % prodeje potravin v ČR) vůči zpracovatelům, a vykupují vepřové za velmi nízké ceny. Vzhledem k rostoucím cenám krmiva zde vzniká střet vysokých nákladů a nízkých výkupních cen. Tyto faktory samozřejmě ovlivňují i soběstačnost ČR u vepřového masa, která byla při vstupu do EU 96,9 %, v roce 2010 už to bylo pouze 62,3 % [38].

Další významný pokles nastal v chovu drůbeže (index^{12/03} 0,56). Ten ovlivňuje zejména pokles nosnic, který se projevuje již v předvstupním období. I přesto, že porovnání je prováděno až s rokem 2003 (ačkoliv rapidní pokles nastal již v předchozích letech), má index^{12/03} alarmující hodnotu 0,07 a pokles stavů za dobu vstupu ČR do EU byl v kraji více jak čtrnáctinásobný. Hlavním důvodem je směrnice Evropské komise, která od 1. ledna 2012 ustanovila nové podmínky pro chov nosnic. Neboli začal platit zákaz bateriových klecových chovů, který má být nahrazen chovem v klecích obohacených, tzn. prostorově větších či volným výběhem. Chovatelé nosnic se nyní potýkají s vysokými investicemi na přestavbu klecí a zároveň je ohrožují producenti ze zemí mimo EU, na které se tento předpis nevztahuje, ale například i Polsko, členské země EU, která na tento předpis získala přechodné období. Těmto zemím pak totiž čeští producenti nemohou cenově konkurovat [39]. Naopak nárůst zaznamenaly chovy ovcí (index^{12/03} 2,90) a koz (index^{12/03} 2,18), ačkoliv jsou v Libereckém kraji spíše okrajovými chovy. Pokles živočišné výroby však způsobuje nerovnováhu v celém zemědělském sektoru. Jednak klesá odbyt krmných plodin a jednak je tento jev spjat i se zaměstnaností, jelikož živočišná výroba se podílí vyšším podílem na zaměstnanosti nežli výroba rostlinná.

4 Návrhy možností budoucího rozvoje

Je zřejmé, že vstupem do EU integrační změny v zemědělském sektoru nekončí. Ba naopak, od začátku roku 2014 vejde v platnost nové dotační opatření v rámci Společné zemědělské politiky – Program rozvoje venkova ČR na období 2014 – 2020 a zemědělský sektor čeká další etapa změn. Od tohoto programu a zejména od podmínek, jež se podaří pro Českou republiku vyjednat, se bude odvíjet směr vývoje českého zemědělství. Konečná podoba společné zemědělské politiky po roce 2013 není v současné době zcela jasná, a stále prochází řadou diskuzí. Nejdůležitějšími body této nové politiky bude zejména objem finančních podpor a způsob jejich přidělování jednotlivým členským státům, jelikož je Liberecký kraj, stejně jako zbytek ČR, silně závislý na čerpaných dotacích.

Kromě výsledné podoby nového programového opatření na roky 2014-2020 se skrývá potenciál rozvoje zemědělství Libereckého kraje i v jiných oblastech. Možnému nastínění budoucího vývoje by mohla pomoci následující SWOT analýza (tabulka 22), která se využívá zejména při hodnocení rozvojových předpokladů podniků, a jejíž pomocí je možné analyzovat silné (*Strengths*) a slabé (*Weaknesses*) stránky, příležitosti (*Opportunities*) a hrozby (*Threats*) [40].

Tabulka 22: SWOT analýza zemědělství Libereckého kraje

Silné stránky	Slabé stránky
- geografická poloha kraje, jež umožňuje hospodaření ve všech zemědělských oblastech od úrodných oblastí po horské- dlouhodobá spolupráce mezi zemědělskými subjekty kraje a Libereckým krajem v tématech společných zájmů s cílů rozvoje kraje- vhodné podmínky kraje pro agroturistiku- schopnost vyšší zemědělské produkce proti současnosti- zvyšující se zájem spotřebitelů o regionální výrobky místních producentů- zlepšování stavu kvality zemědělské půdy v posledním desetiletí- podpory státu a EU méně příznivých přírodních oblastí	- zemědělská produkce neodpovídající možnostem území- zánik rozhodujících zpracovatelů zemědělské produkce- stárnutí generace pracujících v zemědělství- vysoká závislost při odbytu produkce na obchodních řetězcích často zneužívajících své postavení na trhu- nerovné postavení v oblasti veřejných podpor mezi zemědělci v ČR a zemědělci okolních zemích- nízká nezaměstnanost sektoru- produkce komodit s nízkou přidanou hodnotou

Příležitosti	Hrozby
- rozvoj zemědělství s přibližováním podmínek v celé unii - v době růstu nezaměstnanosti vytvářet pracovní místa v zemědělském sektoru - rozvoj ekologicky orientovaného zemědělství směřující k zachování krajinných funkcí - využití nevyužívané zemědělské půdy k produkci obnovitelných zdrojů energie, turizmu - získání kvalitního zemědělského vzdělání s jistotou uplatnění na trhu práce	- možnost vyjednání nerovných podmínek pro ČR v oblasti SZP EU na období 2014-2020 - pokračující závislost na dovozu potravin - stárnutí generace pracujících v zemědělství - pokračující vylidňování venkova, růst nezaměstnanosti a degradace sociální infrastruktury a základních služeb na venkově, - nízká koupěschopnost obyvatel - konkurenční tlak zahraničních producentů - snižování stavu hospodářských zvířat - vysoké výměry trvalých travních porostů v kraji

Zdroj: Studie stavu zemědělství v Libereckém kraji, Agrární komora Libereckého kraje

Z výše uvedené SWOT analýzy vyplývá, že nejdůležitějšími faktory pro udržení úrovně zemědělských podniků bude zejména podpoření zaměstnanosti vytvářením nových pracovních míst, s cíleným zaměřením na mladé lidi, rozvoj agroturistiky či zintenzivnění výroby. V kraji by se mělo také zamezit dalším poklesům stavu hospodářských zvířat či osevních ploch základních plodin.

Velkou možností rozvoje kraje by v budoucnu mohlo být využití příležitosti, jež skýtá vzrůstající zájem o regionální potraviny. V současnosti jsou čeští producenti pod tlakem vytvářeným obchodními řetězci. Nejenže vyvíjí na české zemědělce tlak v podobě velmi nízkých výkupních cen, ale také dovážejí zahraniční produkty mnohdy velmi nízké jakosti či se složením obelhávajícím spotřebitele, a mnoho spotřebitelů si začíná uvědomovat prestiž domácích producentů. Kvalita a regionální původ potravin se dnes podporuje již několika projekty.

Od roku 2003 uděluje ministr zemědělství značku kvality KLASA pro nejkvalitnější národní potravinářské a zemědělské výrobky. Spolupracuje se Státním intervenčním zemědělským fondem, jež určuje podmínky a pravidla udělování této značky. Na internetových stránkách www.eklasa.cz je přehled všech oceněných výrobků, které mají na svém obalu právo umísťovat značku tohoto ocenění (obrázek 16). Z Libereckého kraje pochází 5 takto oceněných výrobků [41]. Druhým projektem ministerstva zemědělství je od roku 2010 projekt Regionální potravina. Tato značka je udělována nejkvalitnějším zemědělským a potravinářským výrobkům regionálních soutěží každého kraje. Projekt má za cíl podpořit lokální výrobce, zviditelnit je tak před spotřebiteli a motivovat je k nákupu. V Libereckém kraji se na tomto projektu podílí nevládní agrární

organizace a certifikát spolupodepisuje hejtman Libereckého kraje. V současnosti je tímto certifikátem oceněno 18 libereckých produktů [42]. Dalším oceněním v potravinářsko-zemědělském odvětví Libereckého kraje je ocenění Výrobek roku. Toto ocenění je možné získat v rámci soutěže, jež od roku 2004 vyhlašuje Liberecký kraj [43].

Obrázek 16: Označení a loga jednotlivých ocenění regionálních potravin

Zdroj: Internetové stránky jednotlivých projektů

Producenti potravin by těchto získaných ocenění měli využít a přeměnit je v konkurenční výhodu. To by se samozřejmě promítlo i na odbytu zemědělců, kteří produkují suroviny pro výrobu potravin a jsou závislí na jejím prodeji.

K zvýšení konkurenceschopnosti a rozvoje ekonomiky by dle Svatoše [44] mělo také přispět efektivnější využívání omezených zdrojů a zejména růst produktivity práce podmíněný využíváním moderních informačních technologií, kterými jsou především různé softwarové produkty, počítače, internet či mobilní komunikace, tedy elektronika, informatika a telekomunikace.

Modernizace v zemědělství velmi pokročila dopředu i v dalších oblastech, zejména pak u zemědělských strojů. A tak stroje využívané ve výrobě, jež ještě před deseti lety měly hodnotu sto tisíc, dnes dosahují hodnoty až tří miliónů. Pro využití potenciálu těchto strojů, ale i výše zmíněných nových informačních technologií, je klíčové získávání mladých lidí do zemědělské prvovýroby, kteří by měli příslušnou odbornou přípravu. Proto by pro budoucnost zemědělské výroby v kraji bylo vhodné zaměřit se na úroveň vzdělávání mladých lidí již na středoškolských institucích Libereckého kraje a motivovat je ke vstupu do odvětví.

Závěr

Úroveň zemědělství v Libereckém kraji je velmi ovlivněna jeho geografickou polohou a přírodními podmínkami, které poskytují spíše méně příznivé podmínky pro zemědělskou činnost. Specifika kraje oproti jiným regionům jsou zejména vyšší nadmořská výška, členitý krajinný ráz, velký podíl chráněných přírodních území či zařazení nadprůměrného území do horských méně příznivých oblastí. Výrazné výsledky nepodporuje ani velikost kraje, který je druhým nejmenším v ČR, což vede k méně výraznějším výsledkům zemědělství v porovnání s celou ČR. Z výše uvedeného lze Liberecký kraj označit za zemědělsky méně významnou oblast, avšak nízká zemědělská produkce je oproti jiným krajům vyvážena vlivem odvětví na zachování kulturní krajiny a životního prostředí.

Hlavním cílem této diplomové práce je prokázat pozitivní vliv na ekonomickou situaci zemědělských podniků Liberecka vstupem ČR do EU, respektive aplikací společné zemědělské politiky, k čemuž měly napomoci vytyčené dílčí cíle.

Prvním dílčím cílem práce bylo potvrdit či vyvrátit předpoklad pozitivního dopadu vstupu do EU na zaměstnanost v zemědělském sektoru. Zaměstnanost v zemědělském sektoru kraje vykazuje rapidní pokles pracujících již od roku 1989, kdy nastala změna politického režimu a odstartovala řadu změn, jež měly negativní dopad. Pokles produkce, pokles odbytu, to vše byly důsledky snižujícího se počtu zaměstnanců, který naopak ještě prohloubila disparita mezd v sektoru vůči jiným odvětvím. Ačkoliv se Evropská unie proti tomuto jevu snaží bojovat pomocí několika dotačních programů, např. podporou vstupu mladých zemědělců do odvětví, z výzkumu vyplývá, že zaměstnanost sektoru nadále klesá, čímž je vyvrácen předpoklad pozitivního vlivu vstupu na zaměstnanost v sektoru.

Vstup ČR do EU a přijetí společné zemědělské politiky se v ekonomické analýze zemědělských podniků projevil výrazným zlepšením ekonomické situace oproti období před vstupem. Je třeba ale říci, že je to zejména zásluhou dotačních podpor, jež je možno nyní čerpat. Po několika letech se hospodářské výsledky dostaly do černých čísel a řada podniků, nejen Libereckého kraje, ale i celé ČR, byla zachráněna před zánikem. V posledních letech také narůstá čistá přidaná hodnota podniků i výsledná zemědělská produkce, což je pozitivní jev v době neustále rostoucích provozních nákladů, s kterými

se podniky musejí vyrovnávat. Za sledované období byl v práci dále prokázán pozitivní vývoj ukazatelů zabývajících se finančním zdravím podniku. Mimo ukazatele rentability, jež si udržuje ve sledovaných letech stabilní hodnotu, došlo u ukazatelů zadluženosti, likvidity a produktivity k pozitivnímu vývoji. Na základě těchto výsledků lze konstatovat, že byl splněn jak hlavní cíl práce prokazující ekonomické oživení a zlepšení výkonnosti podniků, tak další dílčí cíl práce, který prokazuje souvislost mezi zlepšením hospodářských výsledků a čerpáním dotací z fondů EU. Mimo to byla také prokázána silná závislost podniků na těchto dotacích.

Celkově zemědělské podniky Libereckého kraje za dobu členství v EU do roku 2011 vyčerpaly 435 727 875 Kč. Z toho 69,2 % (301 542 727 Kč) všech příspěvků bylo financováno z fondů Evropské unie. Hlavními čerpanými dotačními podporami v rámci SZP v Libereckém kraji jsou zejména přímé platby na plochu SAPS (44,3 %) s národními doplňkovými platbami Top-Up (20,5 %), platby na agroenvironmentální opatření (13,3 %) a platby LFA na méně příznivé oblasti (10,7 %). Poslední dva programy jsou zejména zaměřeny na zachování zemědělské činnosti a údržbu krajiny v zemědělsky méně příznivých oblastech, kam Liberecký kraj pro svůj krajinný ráz spadá. Čerpání podpor také přineslo viditelnou modernizaci zemědělských a na ně navazujících potravinářských provozů, budování nových zemědělských výroben apod.

Protiváhou podporám plynoucích do odvětví je řada legislativních opatření či omezujících podmínek, jež jsou od vstupu do EU pro ČR závazná. Jejich přínos či naopak negativní dopady, jsou častým tématem diskuzí. V Libereckém kraji tato opatření výrazně zasáhla do struktury zemědělské produkce, především produkce živočišné. Nejvýznamnější dopad v kraji dolehl na stavy chovu vepřů, kdy v důsledku výrazně vyšších dotačních podpor států EU-15 ČR nemůže cenově konkurovat zahraničním dovozům. Díky levným dovozům klesají výkupní ceny vepřového masa tuzemských výrobců a spolu s růstem nákladů se chov prasat stává ztrátovým. Pokles prasat za dobu působení v EU činil v kraji 55 %. Další výrazný pokles nastal v chovu drůbeže, konkrétně nosnic, v důsledku legislativních nařízení týkajících se klecových chovů. Od roku 2003 do roku 2012 poklesl stav drůbeže o neuvěřitelných 93 %. Ve struktuře osevních ploch nedošlo k výrazným změnám. Dominantní postavení si udržují obiloviny, zejména pšenice a ječmen. Růst sklizně zaznamenává řepka, jež EU podporuje v rámci zpracování na ekologické pohonné

hmoty. Shrnutím těchto dopadů lze potvrdit poslední dílčí cíl této práce, neboli potvrdit existenci dopadů na zemědělskou produkci, které způsobilo přijetí SZP.

Vstup do EU kromě výše zmíněných změn s sebou přinesl otevření hospodářského trhu, nárůst konkurence a nespravedlivý boj s konkurenty více dotačně podporovanými. Zároveň je zemědělství odvětví, jež je silně ovlivněno klimatickými podmínkami, které při svých extrémech mohou napáchat velké škody zemědělcům. O tom, že je zemědělství důležitým odvětvím národního hospodářství, není pochyb a investovat do tohoto odvětví by se mělo nejen pro zachování životního prostředí, ale zejména pro zachování potravinové soběstačnosti. Závislost na dovozu potravin by totiž byla chybou strategickou i politickou.

Seznam použité literatury

Citované zdroje

- [1] KUNEŠOVÁ, H. *Co bychom měli vědět o EU?* Praha: Evropský parlament – Informační kancelář v ČR, 2011. 55 s. ISSN 1213-6913.
- [2] Euroskop.cz [online]. Praha: Vláda České republiky, c2005-2012 [vid. 2012-11-20]. Dostupné z: <https://www.euroskop.cz/50/sekce/evropska-vlajka/>
- [3] MAREK, D., M. BAUM. *Česká republika a Evropská unie*. 1. vyd. Brno: Barrister & Principal, 2010. 227 s. ISBN 978-80-87029-89-3.
- [4] FOJTÍKOVÁ, L., M. LEBIEDZIK. *Společné politiky evropské unie*. 1. vyd. Praha: C. H. Beck, 2008. 179 s. ISBN 978-80-7179-939-9.
- [5] LUKÁŠ, Z., P. NEUMANN. *Společná zemědělská politika EU – Regionální a strukturální politika EU*. 1. Vyd. Praha: VŠE, 2000. 139 s. ISBN 80-245-0064-7.
- [6] BusinessInfo.cz [online]. Praha: Czech Trade, c1997-2012 [vid. 2012-12-15]. Dostupné z: <http://www.businessinfo.cz/cs/clanky/spolecne-organizace-trhu-komodity-5143.html>.
- [7] BARÁKOVÁ, B. *Financování společné zemědělské politiky Evropské unie se zaměřením na Českou republiku*. 1. vyd. Liberec: Technická univerzita v Liberci, 2010. 162 s. ISBN 978-80-7372-657-7.
- [8] PELKMANS, J. *European Integration: Methods and Economic Analysis*. 2nd ed. Harlow: Pearson Education Ltd., 2001. 419 s. ISBN 0-582-40486-X.
- [9] FAJMON, H., et al. *Současnost a budoucnost českého zemědělství v EU*. 1. vyd. Praha: Centrum pro studium demokracie a kultury, 2010. 187 s. ISBN 978-80-7325-215-1.
- [10] FANTYŠ, M. *Reforma Společné zemědělské politiky (SZP) 2014-2020* [online]. 2012 [vid. 2012-12-20]. Dostupné z: http://www.apic-ak.cz/data_ak/12/v/KonferenceSZPbrozura.pdf.

- [11] *Statistická ročenka Libereckého kraje 2012* [online]. Praha: Český statistický úřad, 2012 [vid. 2013-01-10]. Dostupné z: <http://www.czso.cz/csu/2012edicniplan.nsf/krajp/511011-12-xl>.
- [12] Geoportál Libereckého kraje [online]. Liberec: Liberecký kraj, [vid. 2013-01-12]. Dostupné z: <http://geoportal.kraj-lbc.cz/pudy>.
- [13] *Postavení venkova v Libereckém kraji*. Liberec: Český statistický úřad, 2009. 128 s. ISBN 978-80-250-1939-9.
- [14] Český statistický úřad [online]. Praha: Český statistický úřad, 2. 11. 2012 [vid. 2013-01-12]. Dostupné z: <http://www.czso.cz>.
- [15] BUDŇÁKOVÁ, M. et al. *Situační a výhledová zpráva půda*. 1. vyd. Praha: Ministerstvo zemědělství, 2012. 100 s. ISBN 879-80-7434-088-8.
- [16] *Souhrnné přehledy o půdním fondu z údajů katastru nemovitostí České republiky*. 1. vyd. Praha: Český úřad zeměměřický a katastrální, 2012. 83 s. ISSN 1804-2422.
- [17] MAIER, K. et al. *Udržitelný rozvoj území*. 1. vyd. Praha: Grada Publishing, 2012. 256 s. ISBN 978-80-247-4198-7.
- [18] HAVLÍČKOVÁ, V., Z. ŠÍMOVÁ, J. VYMAZAL. *Projekce zaměstnanosti v ČR na období 2005-10 v členění dle ekonomických odvětví* [online]. Praha: Národní observatoř zaměstnanosti a vzdělávání, 2005 [vid. 2013-02-19]. ISSN 1801-5476. Dostupné z: http://old.nvf.cz/publikace/pdf_publicace/observator/cz/working_paper4_2005.pdf.
- [19] Informační systém o průměrném výdělku [online]. Praha: Ministerstvo práce a sociálních věcí, c2010-2012 [vid. 2013-02-27]. Dostupné z: <http://www.ispv.cz/cz/Vysledky-setreni/Archiv.aspx>.
- [20] POKRIVCAK, J., P. CIAIAN. Agricultural Reforms in Slovakia. *Finance a úvěr – Czech Journal of Economics and Finance*. 2004, roč. 54, č. 9-10, s. 420-435. ISSN 0015-1920.
- [21] SVATOŠ, M. et al. *Ekonomika agrárního sektoru*. 4. vyd. Praha: Reprografické studio PEF ČZU, 2001. 174 s. ISBN 80-213-0803-6.

- [22] *Zelená nafta bude až do roku 2014* [online]. Praha: Vláda ČR, c2009-2013 [vid. 2013-04-03]. Dostupný z: <http://www.vlada.cz/cz/media-centrum/aktualne/zelena-nafta-bude-az-do-roku-2014-96257/>.
- [23] TRNKOVÁ, G., Z. MALÁ, A. VASILENKO. Analysis of the Effects of Subsidies on the Economic Behavior of Agricultural Businesses Focusing on Animal Production. *AGRIS On-line Papers in Economics and Informatics* [online]. 2010, roč. 4, č. 4, s. 115-126. ISSN 1804-1930. Dostupný z: <http://search.proquest.com/docview/1313186235/13CE87F90B46783635C/3?accountid=17116>.
- [24] *Výnosy a náklady odvětví zemědělství* [online]. Praha: Česká statistický úřad, 2008. [vid. 2013-04-08]. Dostupný z: [http://notes3.czso.cz/csu/2010edicniplan.nsf/t/34002F30CD/\\$File/213410a6.pdf](http://notes3.czso.cz/csu/2010edicniplan.nsf/t/34002F30CD/$File/213410a6.pdf).
- [25] Český statistický úřad [online]. Praha: Český statistický úřad, 2012 [vid. 2013-04-28]. Dostupné z: [http://www.czso.cz/x/redakce.nsf/bce41ad0daa3aad1c1256c6e00499152/85b22d7ac28455eac12577ab0035052a/\\$FILE/AGC_2010.pdf](http://www.czso.cz/x/redakce.nsf/bce41ad0daa3aad1c1256c6e00499152/85b22d7ac28455eac12577ab0035052a/$FILE/AGC_2010.pdf).
- [26] Agrocenzus 2010 [online]. Praha: Český statistický úřad, 2012 [vid. 2013-04-28]. Dostupné z: [http://www.czso.cz/csu/2012edicniplan.nsf/t/9C00466643/\\$File/1804120224_27.pdf](http://www.czso.cz/csu/2012edicniplan.nsf/t/9C00466643/$File/1804120224_27.pdf).
- [27] KRČKOVÁ, M. Finanční analýza zemědělského podniku rodinného typu. [Bakalářská práce]. Znojmo: Soukromá vysoká škola ekonomická Znojmo s.r.o., 2009.
- [28] RICHTER, J. Ekonomická analýza podniku. [Diplomová práce]. Brno: Masarykova univerzita – Ekonomicko-správní fakulta, 2011.
- [29] Eagri, portál Ministerstva zemědělství [online]. Praha: Ministerstvo zemědělství, c2009-2011 [vid. 2013-03-28]. Dostupné z: <http://eagri.cz/public/web/mze/>.
- [30] SMÍTAL, F. Nesouhlas s blokadí finančních prostředků na doplňkové platby. *Agrovenkov* [online]. 2010. [vid. 2013-03-28]. Dostupný z: <http://www.agrovenkov.cz/service.asp?act=print&val=103255>.

- [31] *Horizontální plán rozvoje venkova ČR pro období 2004-2006* [online]. Praha: Ministerstvo zemědělství ČR, 2004 [vid. 2013-03-28]. Dostupný z: <http://www.lfa.cz/aktuality/HRDP.doc>.
- [32] *Program rozvoje venkova české republiky na období 2007 – 2013* [online]. Praha: Ministerstvo zemědělství ČR, 2010 [vid. 2013-03-28]. Dostupný z: http://eagri.cz/public/web/file/130926/prv_srpen2011.pdf.
- [33] DOUCHA, T., M. ŠTOLBOVÁ, M. LEKEŠOVÁ. Assessment of Support for Farms in the Czech Less Favoured Areas with Special Regards to Cattle Breeding. *European Countryside* [online]. 2012, roč. 4, č. 3, s. 179-191. ISSN 1803-8417. Dostupný z: <http://search.proquest.com/docview/1322294464/13D4B4A2E78567412FD/1?accountid=17116>.
- [34] KROUPOVÁ, Z., M. MALÝ. Analýza nástrojů zemědělské dotační politiky – Aplikace produkčních funkcí. *Politická ekonomie*. 2010, roč. 2010, č. 6, s. 774-794. ISSN 0032-3233.
- [35] Zemědělský svaz České republiky [online]. Praha: Zemědělský svaz České republiky, c2009 [vid. 2013-03-29]. Dostupný z: <http://www.zscr.cz/o-nas/analyzy-statistiky/plocha-pro-pestovani-brambor-se-mezirocne-snizila-a2369535>.
- [36] KONEČNÝ, I. Cukrová řepa v roce 2009. *Listy cukrovarnické a řepářské* [online]. 2009, roč. 125, č. 9-10, s. 256-259. ISSN 1210-3306. Dostupný z: <http://search.proquest.com/docview/1030966145/13D5A20E6063DA1BBFC/16?accountid=17116>.
- [37] BAŠKA, V. et al. *České zemědělství šest let po vstupu do Evropské unie*. 1. vyd. Praha: Ústav zemědělské ekonomiky a informací, 2010. 77 s. ISBN 978-80-86671-81-9.
- [38] MACHEK, J. *Chov prasat v ČR po vstupu do EU z pohledu Mze*. [online]. Praha: Ministerstvo zemědělství ČR, 2010 [vid. 2013-04-01]. Dostupný z: www.vetkom.cz/content/.../8865a78cb9168b19e72a35889b1e3dd0.

- [39] Česká inspekce životního prostředí [online]. Praha: Česká inspekce životního prostředí, c2004-2011 [vid. 2013-04-01]. Dostupný z: http://www.cizp.cz/3155_Od-letoska-se-nesmi-pouzivat-bateriove-klece-pro-chov-nosnic.
- [40] GRASSEOVÁ, M. Využití SWOT analýzy pro dlouhodobé plánování. *Obrana a strategie* [online]. 2006, roč. 13, č. 2, s. 48-55. ISSN 1802-7199. Dostupný z: <http://search.proquest.com/docview/1018158870/13D96FEABB8B0944AE/2?accountid=17116>.
- [41] Klasa.cz [online]. Praha: Státní zemědělský intervenční fond, 2003. [vid. 2013-04-11]. Dostupný z: <http://www.eklasa.cz/>.
- [42] Regionální potravina [online]. Praha: Ministerstvo zemědělství ČR, 2010. [vid. 2013-04-11]. Dostupný z: <http://eagri.cz/public/web/regionalni-potraviny/o-projektu/>.
- [43] Výrobek roku Libereckého kraje [online]. Liberec: Liberecký kraj, 2004. [vid. 2013-04-11]. Dostupný z: <http://www.vyrobek-roku-lk.cz>.
- [44] SVATOŠ, M. Vliv nové ekonomiky na formování udržitelného zemědělství. *AGRIS On-line Papers in Economics and Informatics* [online]. ISSN 1804-1930. Dostupný z: http://www.agris.cz/Content/files/main_files/59/137142/svatos.pdf

Bibliografie

- Dotace*, portál Ministerstva zemědělství [online]. Praha: Ministerstvo zemědělství, c2009-2011 [vid. 2013-03-28]. Dostupné z: <http://eagri.cz/public/web/mze/dotace/>.
- JÁČOVÁ, H., M. ORTOVÁ. *Finanční řízení podniku v příkladech*. 1. vyd. Praha: Walters Kluwer ČR, 2011. 144 s. ISBN 978-80-7357-724-7.
- GROLIG, A. et al. *Ekonomika zemědělství*. 1. vyd. Praha: Státní zemědělské nakladatelství, 1983. 451 s. ISBN 3598-07-080-83.
- MOLLE, W. *The Economics of European Integration: Theory, Practice, Policy*. 5th ed. United Kingdom: Ashgate Publishing Group, 2006. 446 s. ISBN 978-07-54648-12-3.

Zelená zpráva 2003 – Zelená zpráva 2011 [online]. Praha: Ministerstvo zemědělství ČR, 2003-2011 [vid. 2013]. Dostupný z: <http://eagri.cz/public/web/mze/ministerstvo-zemedelstvi/vyrocni-a-hodnotici-zpravy/zpravy-o-stavu-zemedelstvi/>.

Zemědělství 2003 – Zemědělství 2011 [online]. Praha: Ministerstvo zemědělství ČR, 2003-2011 [vid. 2013]. Dostupný z: <http://eagri.cz/public/web/mze/ministerstvo-zemedelstvi/vyrocni-a-hodnotici-zpravy/publikace-zemedelstvi/>.

Seznam příloh

Příloha A	Dotační program PRV ČR 2007-2013	79
Příloha B	Vývoj zemědělské produkce kraje	80
Příloha C	Vývoj zemědělské produkce kraje	81

Příloha A Dotační program PRV ČR 2007-2013

Tabulka 23: Dotační program PRV ČR na období 2007 - 2013

Opatření		Podopatření
OSA I.	Zaměřena na podporu konkurenceschopnosti zemědělství a lesnictví a posílení dynamiky podnikání v zemědělské výrobě a v navazujícím potravinářství. Prioritní oblastí je modernizace zemědělských podniků, dále pozemkové úpravy a přidávání hodnoty zemědělským produktům.	I.1.1 Modernizace zemědělských podniků
		I.1.2 Investice do lesů
		I.1.3 Přidávání hodnoty zemědělským a potravinářským produktům
		I.1.4 Pozemkové úpravy
		I.3.1 Další odborné vzdělávání a informační činnost
		I.3.2 Zahájení činnosti mladých zemědělců
		I.3.3 Předčasné ukončení zemědělské činnosti
		I.3.4 Využívání poradenských služeb
OSA II.	Hlavní prioritou je zvýšení biologické rozmanitosti, zachování a rozvoj zemědělských a lesnických systémů s vysokou přidanou hodnotou a tradiční ochrana vody a půdy (zejména zachování zemědělských krajín. Dále se podporuje kvalitního přirozeného vodního režimu) a v neposlední řadě i snižování emisí skleníkových plynů	II.1.1 Platby za přírodní znevýhodnění poskytované v horských oblastech a platby poskytované v jiných znevýhodněných oblastech (LFA)
		II.1.2 Platby v rámci oblastí NATURA 2000 a Rámcové směrnice pro vodní politiku 2000/60/ES (WFD)
		II.1.3 Agroenvironmentální opatření
		II.2.1 Zalesňování zemědělské půdy
		II.2.2 Platby v rámci NATURA 2000 v lesích
		II.2.3 Lesnicko-environmentální platby
		II.2.4 Obnova lesního potenciálu po kalamitách a podpora společenských funkcí lesů
OSA III.	Mezi hlavní priority patří: tvorba pracovních příležitostí, podpora využívání obnovitelných zdrojů energie, zlepšení podmínek kvality života ve venkovských oblastech, včetně vzdělávání a informování hospodářských subjektů a v neposlední řadě ochrana kulturních památek	III.1.1 Diverzifikace činností nezemědělské povahy
		III.1.2 Podpora zakládání podniků jejich rozvoje
		III.1.3 Podpora cestovního ruchu
		III.2.1 Obnova a rozvoj vesnic, občanské vybavení a služby
		III.2.2 Ochrana a rozvoj kulturního dědictví venkova
		III.3.1 Vzdělávání a informace
		III.4.1 Získávání dovedností, animace a provádění
OSA IV.	Osa IV Leader je osou metodickou a je uskutečňována prostřednictvím realizace cílů jednotlivých opatření os I - III Hlavním přínosem osy IV Leader je způsob, jakým jsou akce rozvoje venkova realizovány a vzájemně propojeny.	IV.1.1 Místní akční skupina
		IV.1.2 Realizace místní rozvojové strategie
		IV.2.1 Realizace projektů spolupráce

Zdroj: PRV ČR, MZE

Příloha B Vývoj zemědělské produkce kraje

Tabulka 24: Vývoj osevních ploch v Libereckém kraji v letech 1999 - 2012

ha	1999	2000	2003	2005	2007	2009	2010	2011	2012	Index 12/03
Pšenice	12 991	15 893	9 628	12 275	12 724	12 121	12 061	12 890	12 024	1,25
Žito	1 518	1 256	1 330	1 510	1 088	1 210	1 033	523	767	0,58
Ječmen	8 032	8 290	5 748	8 091	7 940	5 742	4 644	4 959	5 038	0,88
Obiloviny celkem	25 519	30 031	23 418	26 445	26 726	23 495	22 075	22 290	21 658	0,93
Luskoviny celkem	859	932	493	745	566	251	593	367	366	0,74
Brambory celkem	1 152	1 097	500	461	381	197	190	191	153	0,31
Cukrovka technická	362	340	452	474	451	526	582	643	750	1,66
Řepka	6 391	6 197	6 309	5 051	6 987	6 258	6 070	5 274	6 011	0,95
Píceiny na orné půdě – seno	15 242	15 023	10 772	8 687	7 845	6 643	7 115	7 732	7 494	0,70
Kukuřice na zrno a na siláž	4 556	3 936	3 840	3 706	3 092	2 834	2 822	2 967	3 136	0,82

Zdroj: ČSÚ

Tabulka 25: Vývoj sklizně zemědělských plodin Libereckého kraje v letech 2000 - 2012

t	2000	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	Index 12/03
Pšenice	60 662	39 417	67 052	58 681	49 413	58 996	71 155	60 184	57 531	69 231	52 862	1,34
Žito	4 326	5 451	12 488	6 441	1 872	5 144	6 031	5 706	4 201	2 597	3 775	0,69
Ječmen	25 369	25 933	31 728	32 418	28 846	29 544	33 230	24 272	18 197	22 925	20 908	0,81
Obiloviny celkem	103 626	86 026	132 325	113 539	91 092	111 769	129 169	107 348	93 375	112 212	92 967	1,08
Luskoviny celkem	1 974	875	1 284	1 730	1 928	1 108	530	477	948	1 035	718	0,82
Brambory celkem	27 467	10 098	10 718	12 952	7 439	10 556	9 182	5 380	5 058	6 392	4 709	0,47
Cukrovka technická	15 986	20 730	21 461	24 448	18 554	24 454	26 296	29 622	30 363	42 910	47 091	2,27
Řepka	15 682	8 584	18 491	14 408	17 109	21 141	18 276	19 599	17 060	14 299	16 773	1,95
Píceiny na orné půdě – seno	107 110	47 940	55 104	50 318	46 922	44 671	44 158	41 415	40 553	53 123	52 398	1,09
Kukuřice na zeleno a na siláž	121 294	104 191	115 635	122 548	105 371	106 481	110 518	107 184	94 096	124 265	130 630	1,25

Zdroj: ČSÚ

Příloha C Vývoj zemědělské produkce kraje

Tabulka 26: Vývoj hektarových výnosů v Libereckém kraji v letech 2000 – 2012

t/ha	2000	2003	2005	2007	2009	2010	2011	2012	Index 12/03
Pšenice	3,82	3,93	4,78	4,64	4,97	4,77	5,37	4,23	1,08
Žito	3,45	3,84	4,27	4,73	4,71	4,07	4,96	4,92	1,28
Ječmen	3,08	3,56	4,01	3,72	4,23	3,92	4,62	4,14	1,16
Obiloviny celkem	3,46	3,67	4,29	4,17	4,58	4,24	5,04	4,30	1,17
Luskoviny celkem	2,11	1,77	2,32	1,96	1,90	1,60	2,82	1,96	1,12
Brambory celkem	23,84	20,21	28,10	27,79	27,30	26,57	33,43	31,25	1,55
Cukrovka technická	47,06	45,86	51,58	54,22	56,32	52,19	66,69	62,82	1,34
Řepka	2,53	1,36	2,85	3,03	3,13	2,81	2,71	2,79	2,05
Píceřiny na orné půdě – seno	7,03	4,47	5,82	5,73	6,21	5,64	6,85	6,94	1,55
Kukuřice na zeleno a na siláž	31,01	27,14	33,47	35,04	37,41	32,45	41,59	41,53	1,53

Zdroj: ČSÚ

Tabulka 27: Vývoj počtu chovaných hospodářských zvířat Libereckého kraje v letech 1993 – 2012

kusy	1993	1998	2000	2003	2005	2007	2008	2009	2010	2011	2012	Index 12/03
Koně	x	x	x	x	1 399	1 626	1 803	1 841	2 026	2 073	2 150	1,54 ¹
Skot	80 447	44 333	40 554	39 819	38 051	41 328	43 292	43 808	44 656	46 726	45 606	1,15
Z toho krávy	x	19 209	17 149	17 346	17 831	18 905	19 454	19 097	19 836	20 456	20 084	1,16
Prasata	80 955	75 720	61 225	50 761	43 166	41 353	35 914	26 340	37 459	24 942	22 712	0,45
Z toho prasnice	x	6 234	4 884	4 088	3 033	3 149	2 349	1 861	2 170	2 205	1 887	0,46
Ovce	8 154	4 187	2 624	5 969	7 529	10 677	12 594	12 270	15 252	16 656	17 314	2,90
Kozy	x	x	x	x	1 189	2 004	2 021	2 081	2 297	2 102	2 596	2,18 ¹
Drůbež	944224	493865	378265	147201	112016	87 089	102472	65 245	75 732	73 799	82 893	0,56
Z toho slepice	x	231416	203258	45 138	29 392	20 675	28 144	2 845	2 757	2 823	3 184	0,07

X – data nejsou k dispozici

¹ – index 12/05

Zdroj: ČSÚ